

Kováts András

Migráns szervezetek Magyarországon

Kutatási zárótanulmány

Budapest, 2012 június

EURÓPAI INTEGRÁCIÓS ALAP

Készült az Európai Unió **Európai
Integrációs Alapjának** támogatásával.

Bevezető

A bevándorlók társadalmi integrációjának egyik fontos dimenziója a közösségi, politikai életben való részvétel. A társadalmi integráció mértékét és jellegét nem csak az anyagi-gazdasági státusz mutatóival vizsgálhatjuk, hanem legalább ennyire fontos a formalizált és nem formalizált társadalmi struktúrákhoz, kollektív döntéshozatali intézményekhez és mechanizmusokhoz való viszony, az azokban való részvétel, illetve a befolyásolásuk érdekében végzett cselekvés. A szűkebben értelmezett politikai, választói aktivitás mellett ide sorolhatjuk a társadalmi mobilizációt, a közösség életének szervezett formáihoz való csatlakozást, valamint ezeknek a társadalmi szervezeteknek a tevékenységét minden olyan esetben, amikor a társadalmi működést befolyásoló hatalmi viszonyok fenntartásával vagy megváltoztatásával kapcsolatos tevékenységet fejtenek ki. A migráns egyének és közösségek szintjén lehetőség van a többségi társadalmi struktúrában kialakult és működő szervezetekhez való csatlakozásra, valamint a bevándorló közösségek etnikai, kulturális, vallási jellemzőit megjelenítő szervezetek létrehozására és működtetésére. Ezek a migráns szervezetek korábbi kutatások tapasztalatai szerint olyan színterei az integrációnak, mely erősen befolyásolják az általuk képviselt egyének/csoportok beilleszkedését a társadalomba.

A migránsokat tömörítő magyarországi szervezetek helyi integrációban betöltött szerepéről csak töredékes ismereteink vannak. 2007-2008 fordulóján a „Localmultidem” kutatás keretében 51 budapesti szervezetről készült részletes adatfelvétel (Kováts 2010). A bevándorlók civil szervezeti aktivitásáról, illetve e szervezetek mindennapi életükre gyakorolt hatásáról mind a „Localmultidem” 2007-es, a „Bevándorlók Magyarországon” 2009-es, mind pedig az „Immigrant Citizens Survey” 2011-es adatfelvétele során gyűjtöttünk adatokat, azonban ezek feldolgozottsága korántsem teljes körű (Örkény - Székelyi 2010a és 2010b, Bognár 2010, Kováts 2010, Huddleston et al 2012).

A migráns szervezetek társadalmi beágyazottságának, működési mechanizmusainak alaposabb megismerése érdekében fontosnak tartottuk egy új, a korábbiaknál kiterjedtebb adatfelvétel elvégzését. A „Localmultidem” kutatás keretében végzett

adatfelvétel csak budapesti szervezetekre irányult, valamint a lekérdezett szervezetek között túlsúlyban voltak a határon túli, elsősorban romániai magyarok által alapított és működtetett szervezetek. Fontosnak tartottuk, hogy a kvantitatív adatfelvétel mellett legyen lehetőségünk interjúk technikával is információt gyűjtenünk a vizsgált szervezetekről. A kutatást az Európai Integrációs Alap és a Belügyminisztérium társfinanszírozásával megvalósított EIA/2010/3.1.5.2. szerződés számú projekt keretében végeztük el, 2011 augusztusa és 2012 júniusa között. A kutatás során sikerült minden eddiginél teljesebb körű és részletesebb felmérést végezni a Magyarországon migráns szervezetekről. Jelen tanulmány e felmérés legfőbb eredményeit mutatja be.

A kutatás erőteljesen szakpolitikai irányultságú, alkalmazott kutatás volt. Az adatok ettől még természetesen alkalmasak árnyaltabb, tudományos alapú kutatásokat is kielégítő elemzések végzésére, azonban erre már a projekt lezárását követő másodlagos elemzések során kerülhet sor. Jelen tanulmányban a kutatási projekt általánosabb célkitűzéseinek igyekezünk megfelelni: a kutatás célja Magyarországon élő harmadik országbeli állampolgárok által alapított és működtetett társadalmi szervezetek számának, földrajzi elhelyezkedésének, kapcsolatrendszerének, és tevékenységi struktúrájának megismerése volt. A kutatás eredményeként pontosabb képet kapunk e szervezetek társadalmi beilleszkedésben játszott szerepéről valamint azokról a problémákról és lehetőségekről, amelyek befolyásolásával a szakpolitika a jelenleginél hatékonyabban tudja bevonni és ösztönözni ezeket a szervezeteket.

Gyakran megfogalmazott probléma, hogy a szakpolitikának nincsen kellően megalapozott információja a szervezetek tevékenységeiről, így azok támogathatósága illetve döntés-előkészítési, tervezési folyamatokba való bevonhatósága is korlátozott. A kutatás során ezért igyekeztünk az európai és hazai integrációs politika szempontjából releváns kérdéseket és elemzési szempontokat alkalmazni, valamint a jelen tanulmányban is teret szánunk a szakpolitika számára használható következtetések és ajánlások megfogalmazásának.

A bevándorlók társadalmi integrációja szempontjából fontos lenne, ha maguk a szervezetek is rendelkeznének releváns információval a „társszervezetek”

működéséről, tapasztalataikról. A bevándorlók körében végzett társadalomtudományi kutatások gyakori hibája, hogy az eredményeknek nincs közvetlen visszacsatolása a célcsoporthoz. Jelen kutatás során igyekeztünk elkerülni ezt a hibát, bevonva a migráns szervezetek képviselőit az adatok feldolgozásába, disszeminációjába, remélve, hogy az elkészült kutatási zárótanulmányt és a tovább elemezhető szervezeti adatbázist használni fogják mindennapi munkájuk során.

A migráns szervezetek meghatározása

A kutatásba bevonandó szervezetek körének meghatározásánál számos konceptuális problémával kellett szembenézni. A nemzetközi szakirodalom alapján nem áll rendelkezésre egységes terminológia és kritériumrendszer, a vonatkozó szakirodalom vagy bevándorló/migráns szervezetekről (Schrover - Vermeulen 2005, Giugni - Morales, 2011), vagy etnikai szervezetekről (Fennema 2004), beszél. Az első esetben a külföldi származás a döntő: a szervezet által képviselt egyének vagy közösségek külföldi állampolgárként élnek egy adott országban, vagy külföldön születtek, illetve ilyen személyek leszármazottai. A második esetben a többségi etnikai csoporttól eltérő etnikum képviselői által alapított vagy működtetett szervezetekről beszélünk, a nyugat-európai szakirodalomban ez többé-kevésbé megfelel a migráns szervezetek meghatározásának, a különbség inkább a kategóriaalkotás mögötti koncepciókban rejlik: a jogi (politikai) státusz és a származás (identifikáció) különbségéből.

A magyarországi civil szervezetek esetén némileg árnyaltabb a helyzet. A hazai etnikai és nemzeti kisebbségek egyes csoportjai egyaránt lehetnek bevándorlók és leszármazottak és sok generáció óta az ország területén élő „őshonos”, „nemzetalkotó” kisebbségek. Az örmény, a szerb, az ukrán közösség esetén különösen erős az országba az elmúlt évtizedek során bevándoroltak jelenléte, akik a nemzeti kisebbségi önszerveződés jogi és társadalompolitikai kereteit kihasználva működtetnek olyan szervezeteket és intézményeket, amilyenek más – akár sokkal népesebb – bevándorló csoportok számára nem állnak rendelkezésre. A kutatás során úgy döntöttünk, hogy a kisebbségi önkormányzati szerveződések is

bevonjuk az elemzésbe abban az esetben, ha azok az adott etnikai csoport bevándorló tagjaihoz köthetők.

A jelen kutatás során migráns szervezetnek tekintettünk minden olyan társadalmi szervezetet, amelynek tagsága és/vagy vezetősége és/vagy munkatársai több mint felerészben migránsok. Migránsnak az EU tagállamain kívüli országok (harmadik országok) állampolgárait, illetve az ezekben az országokban születetteket, valamint azokat tekintettük, akiknek szülei harmadik ország állampolgáraként születtek. Az általános társadalomstatistikai meghatározás szerint természetesen az EU más tagállamaiból származók is migránsnak minősülnek, ők azonban kedvezményezett jogi státuszuk miatt nem tartoznak a kutatást támogató Európai Integrációs Alap célcsoportjába, így a hozzájuk köthető civil szervezeteket jelen kutatásban nem vizsgáltuk. A 2008-ban végzett 'Localmultidem' kutatás szervezeti adatfelvétele kiterjedt az EU tagállamaiból – elsősorban Romániából – bevándoroltak társadalmi szervezeteire is (Kováts 2010). Tapasztalataink alapján elmondható, hogy az önszerveződések jellegét illetően nincs jelentős különbség a nyugat-európai országokból illetve a szomszédos országok többségi lakosságából származók szervezetei és más, harmadik országokból származók által működtetett szervezetek között, ugyanakkor a vizsgált szervezetek túlnyomó többségét alkotó romániai magyar önszerveződések hazai társadalmi-politikai beágyazottsága valamint tevékenységszerkezete sajátos altípust képez a kétszeres kisebbségi léthelyzet (származási országbeli és magyarországi), valamint az etnicitás hangsúlyos volta miatt. A jelen kutatásba bevont migráns szervezetek között is vannak határon túli magyar közösségek, e szervezetek karaktere jeletős hasonlóságot mutat a 'Localmultidem' kutatás határon túli almintájával, az adatok ilyen irányú további elemzésére azonban jelen tanulmány nem vállalkozik.

A kutatás során használt definíció értelmében szervezetnek minősült minden olyan civil kezdeményezés, ami tevékenységét strukturált, formalizált és intézményesült formában végzi. Ide tartoznak a formális (bejegyzett) és nem formális civil szervezetek, az egyházak közül azok, amelyek szolgáltató vagy közösségi mobilizációs tevékenységet folytatnak. A kutatás során célunk volt minden olyan Magyarországon működő migráns szervezet vizsgálata, amely harmadik országbeli migránsokat képvisel, vagy tevékenységében ilyen migránsokhoz kötődik. Ennek

értelmében nem csak a kifejezetten migrációval vagy az etnikai-kulturális identitás ápolásával foglalkozó szervezeteket vizsgáltunk, hanem általános karitatív, sport vagy közművelődési feladatokat ellátó szervezeteket is, amennyiben ezek egy-egy migráns csoporthoz kötődnek. A mintába bekerülő szervezetek meghatározásánál négy területen adódtak nehézségek:

A formális (bejegyzett) szervezetek mellett fontosnak tartottuk, a jelentősebb társadalmi hatással bíró informális (be nem jegyzett) önszerveződések megjelenítését is. Nehéz volt meghatározni, mikortól tekinthetünk egy csoportos tevékenységet, egy formalizálódó struktúrát szervezetnek – itt leginkább a kutatás során megkeresett más szervezetek és szakértők értékelésére hagyatkoztunk.

Nehézséget jelentett a vállalkozásként (BT, KFT) bejegyzett szervezetek megítélése abban az esetben, ha tevékenységük jelentős hozzáadott értékkel bírt egyes bevándorló csoportok etnikai, kulturális önazonosságának ápolásában vagy a bevándorlással kapcsolatos társadalmi ismeretek közvetítésében, szemléletformálásban. Fő szabályként nem került a mintába egyetlen vállalkozás sem, egy esetben mégis kivételt tettünk, egy latin amerikai kulturális központ migráns szervezetnek tekintettünk. Különösen a latin-amerikai közösség esetében volt megfigyelhető, hogy társadalmi, kulturális tevékenységük keretében vállalkozások (bt-k, kft-k) szolgálnak. Ez magyarázható a latin-amerikai kulturális termékek (salsa, capoeira) iránti nagy érdeklődéssel, azok piacképes voltával. Több vállalkozást is találtunk, ami tevékenysége és munkatársi-tulajdonosi szerkezete alapján beleillett volna a migráns szervezeti kategóriába, ugyanakkor nem akartuk a definíciót túlságosan fellazítani, így végül egyetlen szervezetnél maradtunk, hogy általa a latin-amerikai szervezetek reprezentációját közelítsük a tényleges helyzethez.

Az egyházak és vallási szervezetek besorolását illetően is nagy volt a bizonytalanság. A helyzetet tovább nehezítette, hogy az adatfelvétellel párhuzamosan zajlott az egyházak regisztrációjáról, státuszának elvesztéséről vagy megőrzéséről szóló szakpolitikai és társadalmi vita. A helyzetre számos közösség aktívan reagált: korábban egyházként működő önszerveződés regisztrált civil szervezetként jelent meg, automatikusan bekerülve a mintába. Fő szabályként a

tisztán vallási, liturgikus tevékenységet folytató egyházakat, gyülekezeteket csak akkor vontuk be a vizsgálatba, ha deklaráltan egy-egy bevándorló csoportot képviseltek. A migránsok által csupán dominált egyházi közösségeket csak akkor vizsgáltuk, ha a spirituális élet kiegészült kulturális, oktatási, szociális vagy közösségépítő tevékenységgel.

Az ukrán, szerb és örmény közösség esetében nagy nehézséget jelentett, hogy a kutatás definíciója szerinti migráns szervezetek erősen integrálódtak a hazai nemzeti-etnikai kisebbségi intézményrendszerbe. A kisebbségi önkormányzatokat, kulturális egyesületeket egyesével kellett vizsgálni, hogy esetükben a bevándorló vagy a hazai 'történelmi' kisebbségi csoport dominál-e. E különbségtétel megakadályozta, hogy a kisebbségi önkormányzatiság és intézményrendszer bevándorlók integrációjára gyakorolt hatását a maga teljességében vizsgálhassuk, ezzel kapcsolatban mindenképpen fontos lenne egy jövőbeli célzott kutatás lefolytatása.

Az adatok forrása

A kutatás során elsőként a Magyar Köztársaság Bíróságai által működtetett Társadalmi Szervezetek és Alapítványok Névjegyzékében (<http://www.birosag.hu/engine.aspx?page=tarsszervsearch>) szereplő szervezeteket válogattuk le kulcsszavas kereséssel. A kulcsszavakat a migráció, bevándorlás, külföld témakörében, valamint a szervezetek tagjai, munkatársai által képviselt származási országok, régiók, etnikumok és kultúrkörök mentén jelöltük ki. A leválogatott szervezeteket tovább szűrtük a vezetőség etnikai összetétele, illetve – ahol volt adat – a szervezet célkitűzése alapján. A kezdeti több mint 350-es lista az adatfelvétel megkezdésére nagyjából 250-esre szűkült. Ezt egészítettük ki – illetve pontosítottuk – a 2007-es „Localmultidem” kutatás szervezeti regiszterében szereplő szervezetek listájával, valamint a 2011-es Immigrant Citizens Survey kutatás adatfelvétele során azonosított szervezetekkel. Ez a regiszter az adatfelvétel során folyamatosan bővült a megkérdezett migráns szervezetek által azonosított további szervezetekkel.

A kutatás módszertana

A korábbi „Localmultidem” kutatásunk eredményei alapján végzett becslésünk szerint körülbelül 100-120 harmadik országbeli migránsokat képviselő szervezetre számítottunk amelyből becslésünk szerint 60-80 lesz aktív, tényleges tevékenységet folytató. Az aktív szervezetek mindegyikét bevonni terveztük az adatlapos adatfelvételbe amely így a normálisnak tekinthető 15-20%-os válaszmegtagadással számolva teljes körűnek lett volna tekinthető. A valóságban ennek nagyjából a duplájával találkoztunk: közel 300 azonosított szervezet közül nagyjából a fele bizonyult az adatfelvétel idején aktívnak. A kutatás anyagi és időbeli korlátai nem tették lehetővé, hogy teljes körű adatfelvételt végezzünk, azonban – és ez a későbbiekben ismertetett alapmegoszlásokból is látható – mintánk a szervezetek által képviselt származási régiók szerint reprezentatívnak mondható. A szervezetek láthatósága és elérhetősége szintén hatással volt a mintába kerülésre – a látható, relatíve kiterjedtebb kapcsolatrendszerrel bíró valamint az etnikai közösség tagjai által jobban ismert, és a többségi társadalom felé nyitottabb szervezetek nagyobb valószínűséggel kerültek a mintába, ami így valószínűleg torzít, és a ténylegesnél erősebbnek, beágyazottabbnak mutatja a magyarországi migráns szervezeteket.

Az adatfelvétel az önkitöltős adatfelvétel és az egyéni survey technikáinak ötvözésével valósult meg. A lekérdezendő szervezetek képviselői vagy előre megkapták az adatlapot, vagy egy hosszabb-rövidebb konzultáció előzte meg az adatlap véglegesítése céljából lezajlott személyes találkozást. Előfordult, hogy egy adatlapot több személyes találkozás során véglegesítettünk. Ezt a „többlépcsős” megoldást az indokolta, hogy sok olyan információt is kértünk, amit nem tudhat azonnal egy direkt kérdezési helyzetben a válaszoló (létszám, kapcsolatrendszer, projektek, tevékenységek felsorolása stb.), így volt ideje felkészülni az adatközlésre.

Az interjúk lekérdezéssel megkeresett szervezeteket a heterogenitás szempontjait figyelembe véve a tipikus etnikai csoport, tevékenységi kör illetve szervezettípus és -méret alapján választottuk ki az alap-regiszter és az adatlapok adatai alapján. Az adatfelvétel során csupán a főbb témákat meghatározó interjúvázlat segítségével beszélgettünk a kiválasztott szervezetek képviselőivel a szervezettel kapcsolatos

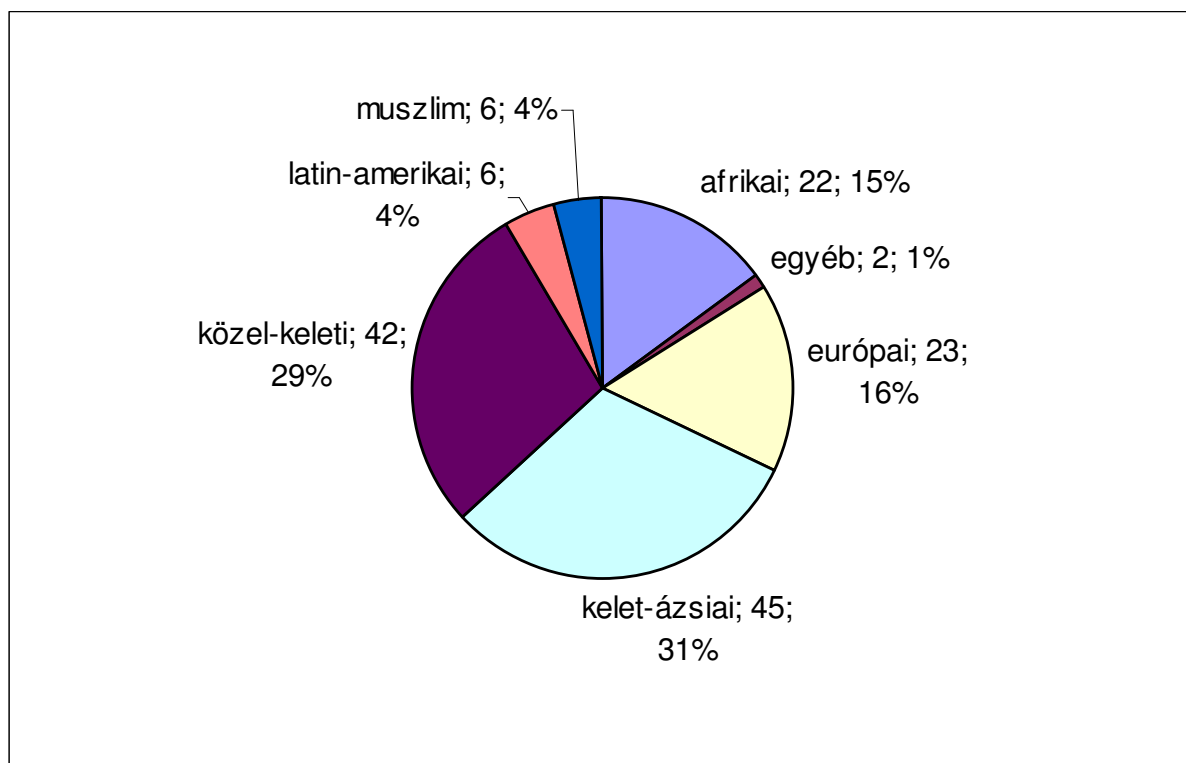
tapasztalataikról. A kb. 60 perces exploratív jellegű interjúk az adatlapokból leszűrhető kvantitatív jellegű információt helyezik kontextusba.

A szakértői interjúk olyan szakemberekkel készültek, akik szakmai tevékenységük, társadalmi pozíciójuk következtében kapcsolatban állnak harmadik országbeli bevándorlók által működtetett szervezetekkel, és átfogó ismeretekkel bírnak ezen szervezetek működésének egyes területeiről. Önkormányzati civil referensek, nonprofit szolgáltatók vagy ernyőszervezetek munkatársai, a bevándorlási igazgatásban dolgozók, valamint a többségi társadalom a szektor szempontjából meghatározó civil szervezeteinek munkatársai kerültek ebbe a körbe, többen közülük maguk is migráns szervezetek aktivistái. Jól strukturált, kötött interjúvázlat segítségével kérdeztük a szakértőket a migráns szervezetek működésével kapcsolatos ismereteikről, tapasztalataikról, véleményükről. Az explicit, objektív információk gyűjtése mellett nagy hangsúlyt fektettünk a szubjektív (egyéni vagy szervezeti) helyzetértékelések feltárására is a kb. 60 perces beszélgetés során.

A migráns szervezetek etnikai-regionális háttere

A kutatás során 293 szervezetet azonosítottunk. 247-et a bírósági névjegyzékből, további 46-ot az adatfelvétel során szerzett információk alapján. 99 szervezetről derült ki, hogy megszűnt, vagy nem működik (esetleg nem tekinthető migráns szervezetnek), további 48 szervezetről nem sikerült információt szerezni, valószínűleg ezek is megszűntek, vagy a kutatás idején nem mutattak látható aktivitást. Összesen 146 működő szervezetet azonosítottunk, közülük 74 szervezettel (51%) vettünk föl adatlapot. 12 szervezet képviselőjével, valamint 10 szakértővel interjú is készült. A működő migráns szervezetek származási régió szerinti megoszlását az 1. ábra mutatja.

1. ábra: A 146 működő szervezet származási régió szerinti megoszlása (N; %)

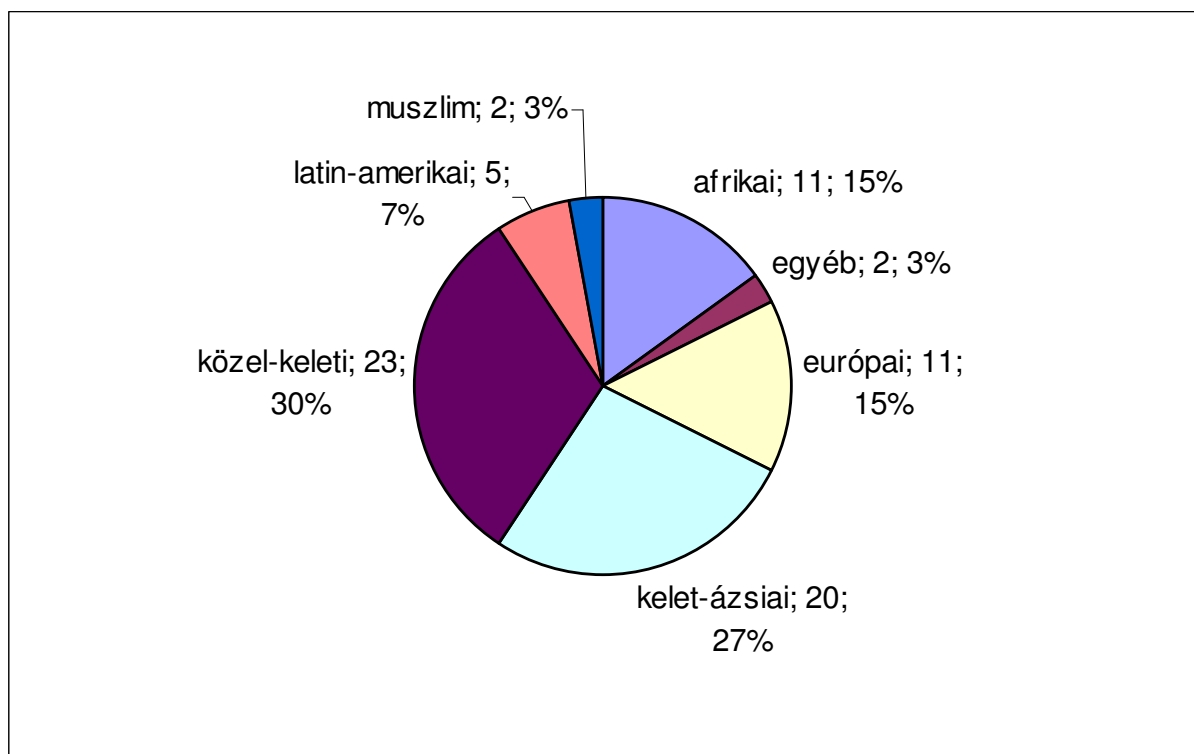
A működő migráns szervezetek között a kelet-ázsiai és közel-keleti háttérűek képviseltetik magukat a legnagyobb arányban, együttesen a szervezetek 60 százalékát teszik ki. A közel-keleti szervezetek közé soroltuk az észak-afrikai arab országokból származókat képviselő szervezeteket is. Az afrikai és európai háttérű szervezetek együttesen nagyjából fele ekkora arányban vannak jelen. Nagyon kicsi a latin-amerikai országokból érkezők által működtetett szervezetek részesedése (mindössze 4 százalék). Hasonló arányban vannak jelen a muszlim háttérű szervezetek is, esetükben nem a származási ország vagy régió, hanem a muszlim valláshoz tartozás dominál – európai, afrikai, közel-keleti és kelet-ázsiai bevándorlók egyaránt megjelennek ebben a kategóriában. Az „egyéb” kategóriába tartozó két szervezet egyike egy teljességgel globális, származási régióhoz nem köthető, vegyesházasságban élőket tömörítő civil kezdeményezés, illetve egy indiaiak által működtetett civil szervezet ez utóbbi regionálisan dél-ázsiaiként

jelenhetett volna meg de nem találtunk a régióból jövő más (afganisztáni, pakisztáni, nepáli, bangladesi stb.) szervezetet.

A regionális besorolásnál gondot okozott a geopolitikai kötődés miatt gyakran európaiként kategorizált ázsiai posztszovjet államok (Azerbajdzsán, Örményország, Kazahsztán) valamint Izrael besorolása. A jelen kutatásban és elemzésben ezek az államok – illetve az ezekből származókat képviselő civil szervezetek – közel-keletiként jelennek meg.

A 2. ábra alapján látható, hogy adatfelvétel során megtalált és lekérdezett szervezetek regionális összetétele nem tér el szignifikánsan az összes működő szervezetétől.

2. ábra: A 74 lekérdezett szervezet származási régió szerinti megoszlása (N; %)

Az 1. táblázat az előző két ábra adatait mutatja be összehasonlítható formában. A lekérdezésben részt nem vett szervezetek közül kb. 10 volt, ami egyértelműen

elzárkózott a válaszadás elől, nem akart részt venni a kutatásban. A többi esetben vagy többszöri próbálkozásra sem sikerült a szervezet képviselőjével kapcsolatba lépni, vagy a kapcsolatfelvételt követően nem tudtunk időpontot egyeztetni. Az adatfelvételbe be nem vont szervezetek egy további része pedig olyan szervezet volt, ami egy másik, lekérdezett szervezettel szoros kapcsolatban álló fiókszervezetként, vagy egy-egy prominens migráns szervezeti vezető további, kevésbé fontos szervezeteként működött. Egészében véve elmondható, hogy a Magyarországon működő jelentősebb migráns szervezetek egy-két kivételtől eltekintve bekerültek a kutatási adatbázisba, a mintában szereplő 74 szervezet jól reprezentálja a harmadik országbeliek által működtetett civil szervezetek összességét.

1. táblázat: Az összes szervezet és a lekérdezett minta összetétele származási régió szerint

Származási régió	Összes működő szervezet		Lekérdezett szervezetek	
	N	%	N	%
Afrika	22	15	11	15
Európa	23	16	11	15
Kelet-Ázsia	45	31	20	27
Közel-Kelet	42	29	23	31
Latin-Amerika	6	4	5	7
Muszlim	6	4	2	3
Egyéb	2	1	2	3
Összesen	146	100	74	100

A származási országokat illetően nagy változatosságot mutatnak a migráns szervezetek. A 2. táblázat adatait vizsgálva az egyes származási országok teljes migráns populáción belüli részesedése első ránézésre nem mutat sok összefüggést a szervezetek országok szerinti megoszlásával. A harmadik országbeli bevándorlók

között legnagyobb arányban megjelenő szerb és ukrán (valamint volt jugoszláv és volt szovjet) származású bevándorlók szervezetei jóval kisebb arányban vannak jelen a migráns szervezetek között. Fontos ugyanakkor emlékeznünk arra, hogy az e két országból Magyarországra bevándoroltak túlnyomó többsége magyar etnikumú és a rájuk jellemző sajátos akkulturációs és integrációs minták befolyásolhatják a szűkebb származási csoporthoz köthető migráns szervezeti aktivitást. Feltűnő az afrikai és közel-keleti háttérű szervezetek „túlreprezentáltsága”, különösen aktívak a nigériaiak, az örmények, a törökök és a szíriaiak. Ez utóbbi két származási országhoz köthetően megjelenik a származási országok listáján Kurdisztán, nem tényleges országgént, hanem a szervezeti identitás és küldetés meghatározó elemeként.

A multietnikus szervezetek vagy egy-egy régiót képviselnek (afrikaiak, Andokbeliek), vagy nyelvi csoportként jelennek meg: (frankofónok) vagy deklaráltan multietnikus, multikulturális szervezetek illetve olyanok, ahol az etnicitás, a származás nem explicit szervezőelem (a vallási közösségek egy része).

2. táblázat: Az összes szervezet és a lekérdezett minta összetétele származási ország szerint

Származási ország	Összes működő szervezet		Lekérdezett szervezetek		Bevándorló népesség*	
	N	%	N	%	N	%
Equador	1	0,7	1	1,4	92	0,08
India	1	0,7	1	1,4	751	0,64
Irán	1	0,7	1	1,4	1730	1,47
Líbia	1	0,7	1	1,4	250	0,21
Marokkó	1	0,7	0	0,0	148	0,13
Nyugat-Szahara	1	0,7	1	1,4	-	-
Palesztina	1	0,7	1	1,4	43	0,04
Szomália	1	0,7	1	1,4	265	0,22
Tanzánia	1	0,7	1	1,4	48	0,04
Brazília	2	1,4	1	1,4	435	0,37

Származási ország	Összes működő szervezet		Lekérdezett szervezetek		Bevándorló népesség*	
	N	%	N	%	N	%
Etiópia	2	1,4	1	1,4	111	0,09
Irak	2	1,4	1	1,4	647	0,55
Szudán	2	1,4	0	0,0	137	0,12
Egyiptom	3	2,1	1	1,4	589	0,5
Izrael	3	2,1	2	2,7	1608	1,36
Japán	3	2,1	1	1,4	1433	1,22
Kurdisztán	3	2,1	2	2,7	-	-
Mongólia	3	2,1	1	1,4	1204	1,02
Ukrajna	3	2,1	0	0,0	10344	8,78
Korea	5	3,4	4	5,4	957	0,81
Szerbia	5	3,4	4	5,4	36384**	30,88
Örményország	7	4,8	2	2,7	99	0,08
Szíria	7	4,8	4	5,4	881	0,75
Vietnám	7	4,8	2	2,7	2017	1,81
Nigéria	9	6,2	2	2,7	832	0,71
Törökország	9	6,2	5	6,8	1751	1,49
Oroszország	13	8,9	5	6,8	28300***	24,02
Kína	27	18,5	12	16,2	7083	6,01
Multi / Egyéb**	22	15,1	16	21,6	19694****	16,71
Összesen:	146	100,0	74	100,0	117833	100,0

*A külföldön születettek száma szerint, SOPEMI 2010.

**A korábbi Jugoszlávia területén születettekkel együtt.

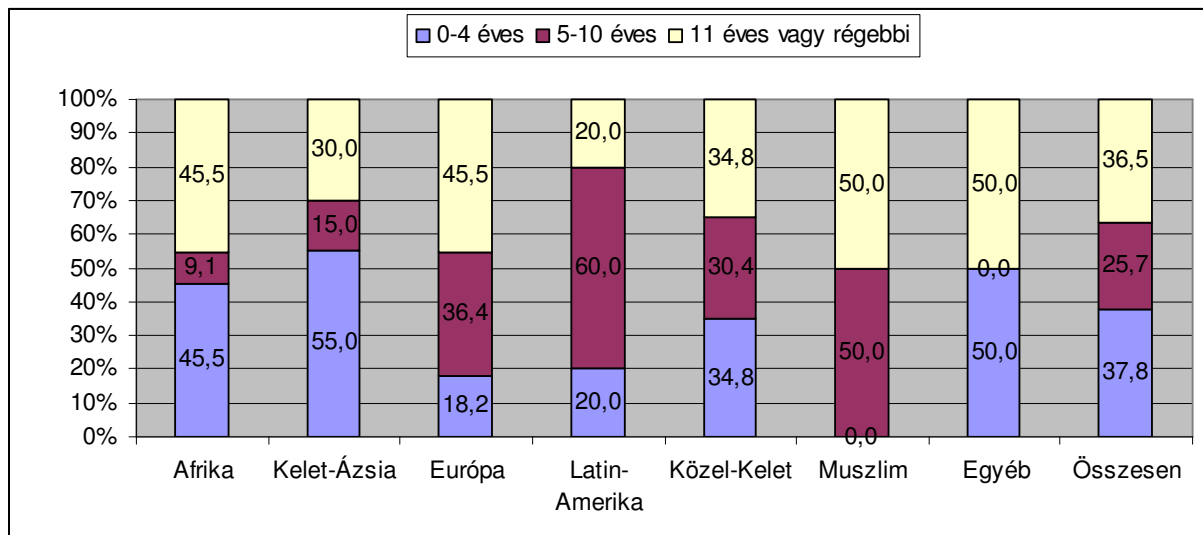
***A volt Szovjetunió területén születetteket is itt tüntettük fel, noha egy jelentős részük Ukrajnában, kisebb részük pedig más szovjet utódállamokban, például Örményországban született, a pontos megoszlásra nincs adat.

****A táblázat 5. és 6. oszlopában az egyéb harmadik országból származók szerepelnek, a multietnikus civil szervezetek nem őket reprezentálják, a 2-4. oszlopban szereplő adatok nem vethetők össze velük.

A migráns szervezetek életkora

A továbbiakban már csak a mintában szereplő 74 szervezet adatainak elemzésével foglalkozunk. A vizsgált szervezetek mindegyike 1990 után alakult, „életkoruk” 22 és 0 év közötti, az átlagos működési idejük valamivel több, mint 8 év. Az afrikai és közel keleti szervezetek is átlagosan 8 éve működnek, az európai, latin-amerikai és muszlim szervezetek valamivel idősebbek, a kelet-ázsiaiak pedig fiatalabbak ennél. A szervezetek származási régió és működési idő szerinti részletes megoszlását a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra: Migráns szervezetek kora származási régiók szerint (%)

A kelet-ázsiai szervezetek fiatalabb, és az európai szervezetek idősebbek mellett látszik, hogy a hasonló „átlagéletkorú” afrikai és közel-keleti szervezetek korstruktúrája eltérő. A közel-keleti szervezetek koreloszlása egyenletes, az afrikai szervezetek esetén hiányzik a „középgeneráció”: a szervezetek vagy az elmúlt négy évben alakultak, vagy tíz évesnél is idősebbek. A többségi civil szervezetekhez hasonlóan a migráns szervezetek esetében is megfigyelhető a folyamatos változás, átalakulás. A bíróságok által működtetett szervezeti regiszterben működőként nyilvántartott szervezetek több mint harmada megszűnt anélkül, hogy ennek a

regisztrációban bármi nyoma lenne, az újonnan alakult vagy alakulóban lévő szervezetek jelentős része nincs még regisztrálva. Gyakori, hogy ugyanaz az önszerveződés új szervezetet jegyez be, átalakul, de közben a régi szervezetet sem szünteti meg (a működőként nyilvántartott, de időközben megszűnt szervezetek egy része is ilyen). A vizsgált 74 szervezet közül 18 a jelenlegi formát megelőzően is működött már más szervezeti formában, vagy más néven.

A migráns szervezetek működési formái

A vizsgált 74 szervezet közül 39 (53 százalék) egyesületként működik. 16 (22 százalék) alapítványként, 8 (11 százalék) egyházként vagy „vallási szervezetként”. Ez a kategória az adatfelvétel idején különösen problematikus volt, hiszen több egyházzal is találkoztunk, ami a jogszabályi változások következtében elveszítette egyházi státuszát. Volt akinek sikerült az újbóli regisztráció, volt akit a tavaszi, második fordulóban sem ismertek el egyházként. Volt aki a civil szervezetként (egyesületként, alapítványként) való további működést választotta, és volt, aki továbbra is ragaszkodott az egyházként való működéshez még akkor is, ha ezt csak informálisan tehette. 11 szervezet (15 százalék) került az „egyéb” kategóriába. Ezek vagy nagykövetségek illetve kisebbségi önkormányzatok körüli informális kezdeményezések, vagy formálisan még nem bejegyzett (vagy formalizálódni nem is akaró), de aktív klubok, társaságok, szövetségek. Ide tartozik az egyetlen vállalkozás is, a már említett latin-amerikai kulturális központ, ami tevékenysége és kapcsolatrendszere miatt került a szervezetek közé.

Az alapítványi és egyesületi működési formák szerinti megoszlás némileg eltér a magyarországi társadalmi szervezetek körében tapasztaltaktól. A KSH adatai szerint a 2010-ben működő mintegy 65 ezer magyarországi civil szervezet több mint harmada (23,5 ezer) alapítványként, a fennmaradó mintegy kétharmad (41,5 ezer) pedig társas nonprofit szervezeteként tevékenykedett (KSH 2011). Az aktív és formálisan is bejegyzett migráns szervezetek (102 darab) között az egyesületi formában működők aránya magasabb (80 százalék), mint általában a magyarországi civil szervezetek körében (64 százalék). A különbség a szervezetek

méretbeli és tevékenységi terület szerinti sajátosságaival magyarázható, erre a későbbiekben még visszatérünk.

11 szervezet (15 százalék) esernyőszervezetként is működik, átlagosan 10 tagszervezettel. Van, ahol csak egy tagszervezet (egy ifjúsági tagozat) és van ahol 25 is van. Az esernyőszervezetek egy része az etnikai közösségben funkcionális vagy tematikus alapon működő szervezetek közötti koordinációt vállalja, az etnicitást, a közös származást helyezve előtérbe.

„Hát Magyarországon a vietnamiak közül sok ilyen kis egyesület alakult ki, mondjuk, hogy teniszkлуб, ilyen egyesület, női egyesület, buddhisták egyesülete, öregek egyesülete, volt katonák egyesülete, tehát veteránok egyesülete, vállalkozó vietnamiak Budapesten, Magyarországon élnek, bármikor egyesülhetnek. Tehát sok ilyen kis egyesület kezd alakulni, és mindenki szervezi a programját. Tehát nincs egy egységes szervezete. És így a szövetségnek a segítségével is, mert ő mindenkivel tartja a kapcsolatot, és akkor most már egy közös szervezetet hoz létre, meg nemzetközileg is, koordinálja ezeket a dolgokat. Tehát picit összefogja. Úgyhogy alakult egy ilyen egyesület.” (M07)

A szervezetek közül 10 (13 százalék) tagja egy-egy nagyobb hazai szövetségnek, ernyőszervezetnek. Heten csupán egynek, négyen pedig kettőnek. A nemzetközi szervezeti tagságot illetően még nagyobb az aktivitás: 14 szervezet (19 százalék) tagja nemzetközi szövetségnek vagy ernyőszervezetnek, 8 szervezet egynek, 5 kettőnek, egy pedig háromnak is. A szervezetek egyaránt tagjai lehetnek hazai és nemzetközi ernyőszervezeteknek, egyszerre jelenhetnek meg pragmatikus, haszonelvű szempontok és szimbolikus kötődések.

2005-ben léptünk be a MOTESZ-ba (Magyar Orvostársaságok és Egyesületek Szövetsége) (...) tagjai vagyunk még a Nemzetközi Kínai Orvosok Egyesületének is. (...) ez egy állami szervezet, nem civil. Ezek a számunkra fontos szervezetek, akikkel kapcsolatban állunk. Emellett ott vannak még a kínai kultúra európai terjesztésével foglalkozó állami szervezetek is. Az orvoslás csak úgy, mint a tájcsi, a kalligráfia, vagy a tea, a kínai kultúra részét képezi, és mi fontosnak tartjuk ezt a megközelítést is. (M08)

A migráns szervezetek tevékenysége

A működő migráns szervezetek többsége (127 szervezet, 87 százalék) budapesti székhelyű, a lekérdezett szervezetek közül 69 (93 százalék) volt fővárosi. A harmadik országbeli bevándorlók fővárosi koncentrációja jelentős mértékben magyarázza a migráns szervezetek alulreprezentáltságát a vidéki településeken. Korábbi kutatásokból ismert, hogy a vidéki településeken nincsenek jelen olyan mértékben strukturálódott migráns közösségek, ami jelentős civil szervezeti aktivitást feltételezne (Kószeghy 2009, Hárs 2010). A relatíve sűrűbb bevándorlói jelenlétet mutató északkelet- és délkelet-magyarországi régiók migránsai pedig többségükben a határ menti régiók magyar etnikumú közösségeiből kerülnek ki, így az ő civil szervezeti aktivitásuk javarészt a többségi magyar szervezetek körében keresendő. A KSH adatai szerint a magyarországi civil szervezetek településtípusok szerinti megoszlása jóval kiegyenlítettebb: a szervezeteknek csupán egynegyede (24 százalék) fővárosi, a többi vidéki székhelyű.

Tevékenységi területüket illetően ugyanakkor jóval kevésbé bizonyulnak a migráns szervezetek helyhez kötöttek: 48 szervezet (65 százalék) országos hatókörű tevékenységet folytat, a többiek csak a Fővárosban illetve vidéki településeken működnek. Jelentős a szervezetek transznacionális beágyazottsága: 20 szervezet (27 százalék) aktív más országokban is, az ilyen jellegű tevékenység az európai és közel-keleti szervezetekre az átlagosnál jobban jellemző. A transznacionalitás sokszor nem a formális jelenlét, hanem a kiterjedt és működő kapcsolati és kommunikációs hálón keresztül realizálódik, ahogy az alábbi interjúrészlet is érzékelteti.

„Most például az egyesületnek van egy Facebook oldala, és nagyon-nagyon izgalmas, nagyon-nagyon kemény, és minden van benne, például valaki kér segítséget vagy véleményt valakitől, de valaki, az például Egyiptomból gyakorlat valamelyik egyetemen, és kérdezik, hogy Debrecen például, vagy milyen város, vagy orvosi egyetem ott, vagy mit tudom én. Akkor írunk neki, hogy hogyan látjuk, hogy milyen város, milyen egyetem, akkor írunk, hogy nincs messze, kétszáz kilométer, nagyon jó egyetem, az ottani orvosi, gyönyörű szép város. Ezt, ezt, és

akkor bármilyen információt kérnek, az ember segít vagy valakit, mit tudom én, egy magyar, egy egyiptomi magyar, aki visszament Egyiptomba, és van érettségije, és akar jelentkezni az egyiptomi egyetemre, akkor milyen a folyamat, vagy valaki tud segíteni, mit kell csinálni. És akkor én írok, másik ír, mindenféle, aki tud valamit, akkor segítünk.” (M02)

A transznacionális tevékenység ugyanakkor nem mindig, vagy nem elsősorban a származási országokra irányuló aktivitást jelenti, a más országokban tevékenykedő migráns szervezetek jelentős része a szomszédos országokban, vagy más EU tagállamban aktív (3. táblázat). A szomszédos EU tagállamokra irányuló aktivitás egy része a határon túli magyarokat tömörítő szervezetek transznacionális tevékenységével magyarázható: a kisebbségi magyar identitás „felülírja” a származási országhoz vagy régióhoz való kötődést, szerbiai vagy ukrainai magyarokat tömörítő szervezetek a szlovákiai vagy romániai magyar közösségekben is tevékenykednek.

3. táblázat: nemzetközileg aktív szervezetek száma célországok szerint

Célország	Aktív szervezetek száma
Csehország	1
Etiópia	1
Ghána	1
Nigéria	1
Olaszország	1
Spanyolország	1
Svájc	1
Szudán	1
Törökország	1
Új-Zéland	1
Franciaország	2

Célország	Aktív szervezetek száma
Horvátország	2
Kína	2
Németország	2
Örményország	2
Szíria	2
Ukrajna	2
Románia	4
Szerbia	5
Szlovákia	5
<i>33 országban</i>	<i>1</i>
<i>A világ összes országában</i>	<i>1</i>

Az adatlapot kitöltő 74 szervezet egy kivétellel végzett valamilyen tevékenységet az adatfelvételt megelőző 12 hónapban (ez nagyjából egybeesik a 2011-es naptári évvel). Az adatlapban megjelölt 28féle tevékenységi terület közül szervezetenként legalább kettőben, legfeljebb 21-ben, átlagosan 9,8-ban voltak aktívak a vizsgált migráns szervezetek. Származási hely szerint nincs jelentős különbség abban, hogy a szervezetek hányféle területen tevékenykednek. A szervezet életkora hatással van rá, a 10 évesnél idősebb szervezetek több területen tevékenykednek (11,3 átlagosan), mint az 5 évnél fiatalabbak (8,5 átlagosan). A működési formát tekintve a vallási közösségek tevékenysége bizonyult az átlagosnál szerteágzóbbnak: ők átlagosan 14,4 területet jelöltek meg.

A 4. táblázatból látható, hogy az egyes tevékenységi területeken a szervezetek mekkora hányada aktív. Az adatok az aktivitás gyakoriságára, a végzett tevékenységek volumenére és típusára nem engednek következtetni, csupán azt jelzik, hogy az adott területen végzett-e a szervezet valamilyen tevékenységet az adatfelvételt megelőző évben.

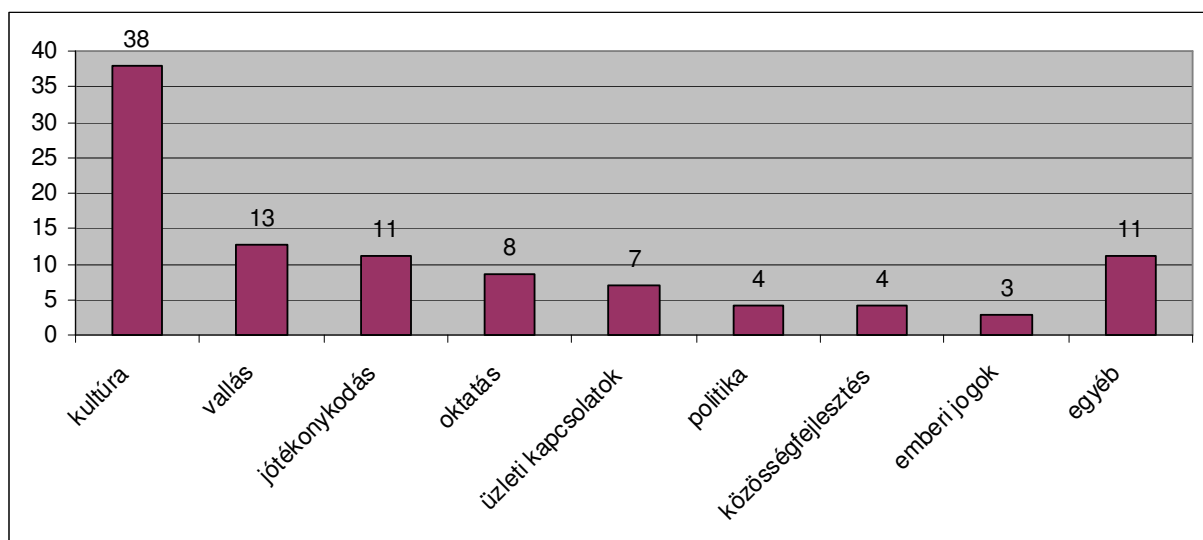
4. táblázat: A migráns szervezetek aktivitása egyes tevékenységi területeken

Tevékenységi terület	Aktív szervezetek	
	N	%
Jótékonyág, adománygyűjtés	42	57
Egészségügy	11	15
Mozgáskorlátozottak helyzete	8	11
Nyugdíjasok, idősek helyzete	7	10
Diszkrimináció elleni küzdelem	21	28
Vallási tevékenység	20	27
Oktatás	48	65
A szervezet által képviselt etnikai csoport(ok) problémái	39	53
Sport	32	43
Fiatalok, gyermekek helyzete	44	60
Kulturális programok, zene, színház, stb.	66	89
Kutatás	22	30
Humanitárius segély más országokba	20	27
Nők helyzete	20	27
Emberi jogok	33	45
Gyermekgondozás, vagy egyéb gyermekekkel kapcsolatos szolgáltatás	26	35
Közösségfejlesztés	53	72
Politika	12	16
Üzleti kapcsolatok	24	32
Fogyasztói érdekek	4	5
Családok védelme	27	37
Munkavállalás és szakképzés	16	22
Lakhatás	10	14
Bűnügyek	9	12
Bevándorlással kapcsolatos kérdések	33	45
Nemzetközi együttműködés	40	54
A helyi közösség, szomszédság ügyei	23	31
Egyéb	7	10

A migráns szervezetek által leggyakrabban említett tevékenységi területek a következők voltak (gyakorisági sorrendben): kultúra; közösségfejlesztés; oktatás; fiatalok, gyermekek helyzete; jótékonykodás, adománygyűjtés; nemzetközi együttműködés; a szervezet által képviselt etnikai csoport problémái. A migráns szervezetek több mint fele végzett valamilyen tevékenységet e területek valamelyikén az elmúlt egy évben.

A megkérdezett szervezetek arról is nyilatkoztak, hogy a felsorolt tevékenységi területek közül melyik jellemzi leginkább a szervezet működését. A szervezetek fő tevékenységi terület szerinti megoszlását a 4. ábra mutatja.

4. ábra: Migráns szervezetek megoszlása a fő tevékenységi terület szerint (% , N=71)

Az ábra adatait vizsgálva feltűnő, hogy a szervezetek közel 40 százaléka a kulturális életet tekinti fő tevékenységi területének, tehát a kulturális területen (is) aktív szervezetek közel fele fő tevékenységként végzi ezt a munkát. A szintén nagy arányban végzett közösségfejlesztési, oktatási vagy karitatív tevékenységeket a szervezetek jelentős része kiegészítő tevékenységként végzi, nem tekinti fő tevékenységi területének. A vallási és politikai aktivitás valamint az üzleti kapcsolatok ápolása összességében nem gyakori tevékenységi terület, ugyanakkor több olyan szervezet is volt, ami ezeket jelölte meg fő tevékenységi területként. A

politikai aktivitással kapcsolatban általában szélsőséges álláspontok fogalmazódnak meg, a szervezetek egy része például kategorikusan elutasít mindenfajta politizálást.

„Hogy mondom, mint idős ember vagyok, és az embernek van tapasztalata, tudja, hogy az arab országok különbözőek, és nem értenek egyet egy politikai vélemény iránt, és ilyesmi. Szét vannak osztva mindenféle. És ha az ember nem tartja az egyensúlyt, akkor gondok lesznek szintén az egyesületen belül. Én próbálok egyensúlyt tartani. Nézzük meg, a sírek például most kétféle van, támogató, van ellenzék. Ezek meghívják engem, hogy megyek valami tüntetésre, vagy mit tudom én. Ezek is meghívják, én sem megyek se ebbe, se ebbe. Nem akarok egy mellett sem, én vagyok az elnöke, az egyesületnek az elnöke, és szeretném, hogy az egyesület megmaradjon, és nem akarok bajt okozni. Vagy az irakiak szintén kétféle irakiak szintén vannak. Ez is van, ez is van. Én nem akarom szintén, hogy sem megyek ide, se megyek oda. Ha általános előadás, ha ők tartanak egy általános előadást, akkor megyek például valamelyik iraki egyesület, akkor megyek, de politikai... (...) Nem akarok foglalkozni politikával. (...) Ha nem beszélünk politikáról, akkor nincs probléma.” (M02)

Mások viszont a politikai aktivizmust a szervezet integráns tevékenységének tekintik.

„Olyan is van, például most két-három hónappal ezelőtt, amikor Törökországban meggyilkoltak 37 civil embert, akkor itt voltunk Blahán, egy órát tüntettünk, szórólapoztunk, mindenkinek adtunk szórólapot, ilyeneket. Tehát ha nincs nagy baj Törökországban vagy Szíriában, akkor nem nagyon szoktunk tüntetni ilyeneket, de ha van valami gond, akkor mi is, hallják magyarok, tényleg, kurd néppel ez történik, és ők is tudjanak róla. Tudod, újságírók jönnek, megkérdeznak, ilyenek.” (M06)

A magyarországi civil szervezetek hasonló mutatóit vizsgálva (KSH 2010) azt tapasztaljuk, hogy a kulturális és szabadidős tevékenységek általában véve is dominálják a hazai civil szektort – a társadalmi szervezetek 30 százaléka tevékenykedik ezen a területen. Jelentős még az oktatás (13 százalék), az egészségügyi és szociális ellátás (13 százalék) és a sport (12 százalék) területén

aktív szervezetek aránya. Az oktatásügy megjelenik a migráns szervezeteknél is, a szervezett szociális ellátások helyett az informálisabb karitatív tevékenység is jelen van, a sport viszont már nem dominál, egy szervezet sem jelölte meg fő tevékenységi területként.

Fontos üzenet az integrációs szakpolitika formálói számára, hogy csupán egyetlen migráns szervezet jelölte meg fő tevékenységi területként a bevándorlást, a szervezet háttérét adó etnikai csoport problémáival való foglalkozást pedig egy sem. Mindkét területen aktív a szervezetek nagyjából fele, ugyanakkor a migráns háttér illetve az etnicitás inkább a szervezetek működési kontextusát jelenti, mintsem a célterületét.

Visszatérve a kulturális tevékenységek dominanciájára érdemes megvizsgálni, hogy a kulturális profilú szervezetek különböznek-e származási régió, életkor, és a tevékenységi területek sokfélesége szerint. Az európai és latin-amerikai szervezetek az átlagosnál nagyobb arányban működnek kulturális profillal (60 illetve 100 százalékban), a kelet-ázsiaiak és közel-keletiek kevésbé (26 és 27 százalékban). A szervezetek életkorát tekintve nincs különbség, az aktivitási területek átlagos számát illetően a kulturális profilú szervezetek valamivel szűkebb spektrumban mozognak: átlagosan 9,1 területen voltak aktívak szemben a többi szervezet 10,6-os átlagával.

A szervezetek képviselői által megjelölt tevékenységi területek mellett arra is kíváncsiak voltunk, hogy a magyarországi migráns szervezetek mennyire voltak aktívak az elmúlt két évben. Önmagában az információ, hogy egy szervezet tevékenységet fejt ki valamilyen területen, nem visz minket közelebb annak megismeréséhez, hogy a szervezet ténylegesen mennyire aktív. Egyetlen hagyományőrző est szervezése évente ugyanúgy kulturális tevékenységnek minősül, mint egy közösségi központ rendszeres működtetése. Korábbi kutatási tapasztalatok is megerősítik, hogy a migráns szervezetek jelentős része nem folytat rendszeres, programszerű aktivitást, tevékenysége alkalmasszerű, vagy ad-hoc megmozdulásokra korlátozódik (Kováts 2010).

A szervezetek aktivitását vizsgálva, háromféle tevékenységet különítünk el:

- a) különféle közösségi események szervezése, azokban való részvétel akár az etnikai csoport akár a többségi társadalom akár mindkettő tagjainak bevonásával;
- b) szolgáltatások nyújtása akár a saját etnikai csoport akár a többségi társadalom akár mindkettő tagjai számára;
- c) Aktivizmus, mobilizáció a közvélemény, a közvélemény és a döntéshozók befolyásolása céljából.

A három tevékenységtípus a gyakorlatban nem különül el élesen egymástól, sokszor előfordul, hogy egy társadalmi probléma kezelésére, vagy szervezeti célkitűzés megvalósítására komplex tevékenységstruktúrák jönnek létre, amelyek egyszerre több tevékenységtípusnak is megfeleltethetők.

„Hát egyrészt, ugye vannak a kulturális programok, amiket szervezünk, ami, mondjuk nem havi rendszerességgel vagy nem ilyen kifejezetten rendszeres, hanem így olykor-olykor, azok így különböző rendezvények, fesztiválok. Ami rendszeres, azok például olyan, valami játszóház, amit szervezünk rendszeresen. Akkor ilyen workshopok, tanfolyamok, akkor van jogsegély-szolgálatunk, ami állandó, akkor ingyenes jogi tanácsadás. Mondjuk ez nem a kulturális (...) akkor például ilyen fordításban segítünk, álláskeresés, lakáskeresés, ilyen papírokat, hogy mondjuk értelmezni, hogy így a Bevándorlási Hivatal vagy rendőrség mit írt valakinek, tehát mindenféle ilyesmi. Aztán szoktunk ilyen jótékonyági akciókat is csinálni, cipőgyűjtés például, volt egy ilyen kampányunk tavaly, aztán volt például a mostani, van ingyenes nyelvklub, ahol például angolul lehetett gyakorolni így az érdeklődőknek, akkor magyarul is, korrepetálás, hát nagyon sokféle, úgyhogy elég sok szolgáltatás.” (M03)

A szervezeti adatlapokból az összes értelmezési nehézség mellett is kirajzolódik a hazai migráns szervezetek tényleges aktivitása. A megkérdezett szervezeti képviselők összesen hat közösségi tevékenységgel kapcsolatban nyilatkoztak, hogy az elmúlt két évben milyen gyakorisággal végezte azokat a szervezet. Az 5. táblázat és 5. ábra adataiból látható a vizsgált migráns szervezetek aktivitása az egyes tevékenységi területeken. A leginkább rendszeres működést az oktatás-művelődés

területén tapasztaltuk, a szervezetek közel egyharmada heti rendszerességgel végzett valamilyen tevékenységet, általában képzéseket, nyelvtanfolyamokat nyújtottak. A legkevésbé aktívnak a vallási események szervezése terén bizonyultak a szervezetek, több mint kétharmaduk egyáltalán nem végzett semmiféle tevékenységet ezen a területen.

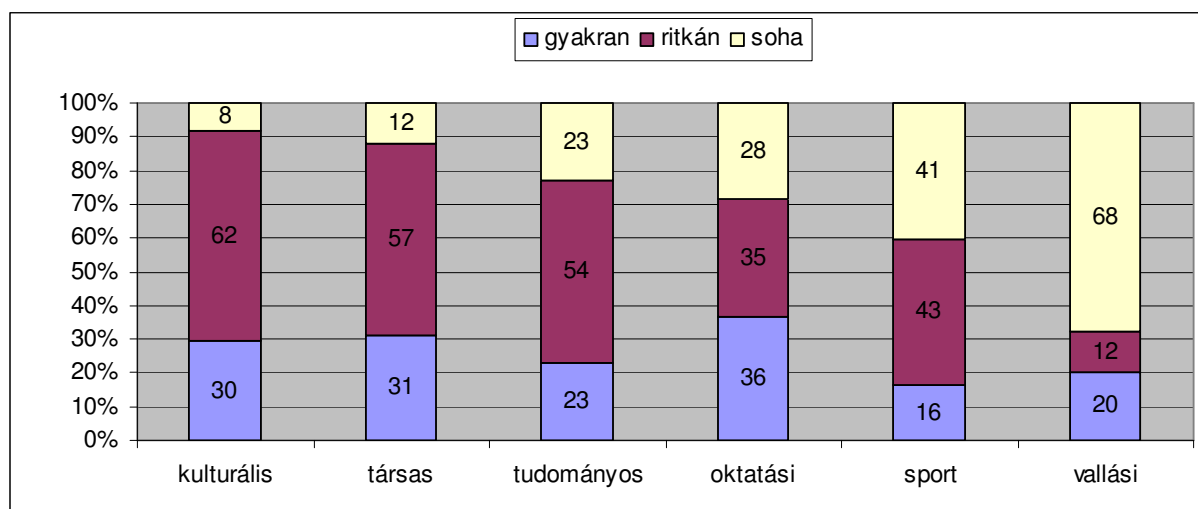
5. táblázat: Migráns szervezetek közösségi aktivitása tevékenységi területek szerint

Tevékenység	Gyakoriság (% , N)					
	Hetente	Havonta	Néhány-szor	Egy-szer	Egyszer sem	Együtt
Kulturális események szervezése (koncert, színház, stb)	14 (10)	16 (12)	59 (44)	3 (2)	8 (6)	100 (74)
Társas események szervezése (étkezés, vásár, bál, kirándulás stb)	14 (10)	18 (13)	48 (36)	8 (6)	12 (9)	100 (74)
Előadások, viták, konferenciák szervezése	5 (4)	18 (13)	47 (35)	7 (5)	23 (17)	100 (74)
Oktatási-művelődési tevékenység szervezése (nyelvtanfolyam, múzeumlátogatás, egyéb kurzusok, stb.)	31 (23)	5 (4)	26 (19)	10 (7)	28 (21)	100 (74)
Sport- vagy szabadidős rendezvények szervezése (versenyek, fitnesz edzés, stb.)	7 (5)	10 (7)	36 (27)	7 (5)	40 (30)	100 (74)
Vallási események szervezése (zarándoklat, közös ima, biblia/korán olvasás, katekizmus, stb.)	16 (12)	4 (3)	11 (8)	1 (1)	68 (50)	100 (74)

A vizsgált szervezeteket csoportosíthatjuk aszerint is, hogy általában véve mennyire bizonyultak aktívnak a közösségi tevékenységeket illetően. 48 szervezet (65 százalék) legalább egy területen rendszeresen aktív volt az elmúlt két évben, azaz a fenti tevékenységek közül legalább egyet heti vagy havi rendszerességgel végzett.

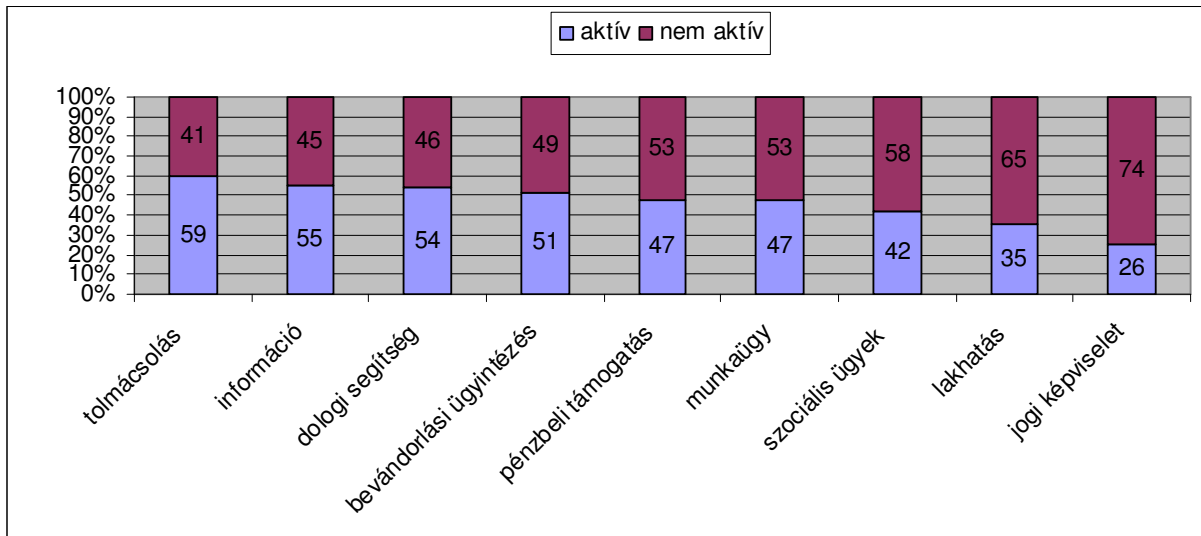
Az átlagosnál aktívabbak voltak az afrikai és európai szervezetek, a közel-keleti és kelet-ázsiai szervezetek kevésbé. A rendszeres közösségi tevékenységet végző szervezetek általában régebb óta (átlagosan 9 éve) működnek, mint azok, amelyek csak alkalmászerűen folytatnak ilyen tevékenységeket (átlagosan 6,7 éve).

5. ábra: A migráns szervezetek aktivitási szintje egyes közösségi tevékenységekben (%)

A szűkebb és tágabb közösség tagjai bevonásával szervezett események, rendezvények mellett a szervezetek többsége szolgáltatásokat is nyújt a szervezeti tagok, a szervezet által képviselt etnikai csoport, vagy a többségi társadalom számára. A szolgáltatások az alkalmi, laikus segítségnyújtástól, a profin megszervezett, intézményes tevékenységekig terjedhetnek. Kilenc, migráns szervezetekre jellemző szolgáltatási területet vizsgálva azt találtuk, hogy a szervezetek többsége (63 szervezet, 85 százalék) az elmúlt két évben nyújtott valamilyen szolgáltatást e területek valamelyikén. Leginkább a tolmácsolás és az általános információnyújtás terén, legkevésbé a lakhatás és a jogi képviselet területén aktívak a magyarországi migráns szervezetek. A kilenc területen mutatott szervezeti aktivitást a 6. ábra szemlélteti.

6. ábra: A szervezetek szolgáltatások terén nyújtott aktivitása (%)

A szervezetek átlagosan valamivel több, mint 4 szolgáltatási területen voltak aktívak. Az afrikai, muszlim és kelet-ázsiai szervezetek valamivel több, a latin-amerikai és európai szervezetek valamivel kevesebb szolgáltatást nyújtottak. A szolgáltatások alanya sok esetben kifejezetten a szűkebb etnikai, kulturális vagy vallási közösség.

„Például, hogy valakinek nincs állása. Hát ha valaki tudja, hogy hogyan lehet például egy olyan munkát ennek az embernek, aki kevésbé tud magyarul vagy nem tud magyarul, de dolgoztatni például egy arab üzletben, például élelmiszerboltban, hát ott nincs olyan, hogy tudni kell kommunikálni, vagy mit tudom én, nem olyan rizikós, akkor az ember tud segíteni. Az ember megbeszéli ezzel, lehetséges-e hogy tudsz neki munkát adni, vagy mit tudom én, akkor lehet. Vagy valaki beteg. Nagyon sok arab, akik betegek, hát ez emberi dolog, és megkérdezi, hogy tudsz-e egy jó orvost, vagy ilyesmi, és akkor az ember ajánlja. Rám lehet hivatkozni, menjen hozzá, és ilyesmi, ez nagyon sok, nagyon sok. (...) még a diplomaták is fordulnak hozzánk, és megkérdeznak. Vagy ha valakinek van problémája például, hogy van neki üzlet vagy bejegyzés, vagy az adó, vagy valami problémája van, vagy bíróság, akkor milyen ügyvéd, vagy melyik ügyvéd. Sok ügyvéd van szintén, foglalkoznak arabokkal, van a jó, van a rossz, és az ember megmondja neki, hogy ez becsületes

ember, ez tud segíteni. Meg az ő szak, mert van családjogi, van gazdasági, van bűnügyi, mindenféle, nem mindenki egyforma.” (M02)

Más szervezetek viszont kifejezetten a többségi magyar társadalom szociális problémáin igyekeznek enyhíteni, adományszervezéssel, karitatív tevékenységgel. Az elsődleges szociális integrációs tevékenységen túl jelentős identitáserősítő, legitimizációs funkciója is van az ilyen tevékenységnek: az etnikai csoport integráltságát, társadalmi befolyásának erejét, a többségi magyar társadalom számára nyújtott hasznát szimbolizálja a karitatív tevékenység.

„Több millió forinttal támogatták a Mátészalkai Gyermekotthont. Összeszedték a saját pénzüket. (...) Nagyobb eseményeket is szerveztek, begyűjtötték ezt a pénzt, és a pénzt teljes egészében átutalták a Mátészalkai Gyermekotthonnak, mivel ez a legszegényebb gyerekotthon Magyarországon, és nemcsak ilyen módon, nemcsak pénzzel, de másképpen is támogatják ezt a gyerekotthont. Például, hogyha Budapesten vannak orosz koncertek, akkor behozzák ide a gyerekeket. Például tavaly volt ilyen koncert, balettkoncert volt Budapesten, és vagy 40-50 gyereket hoztak föl. Biztosítottak buszt, biztosítottak ételt, és így tudtak részt venni ezen a balettestén.” (M05)

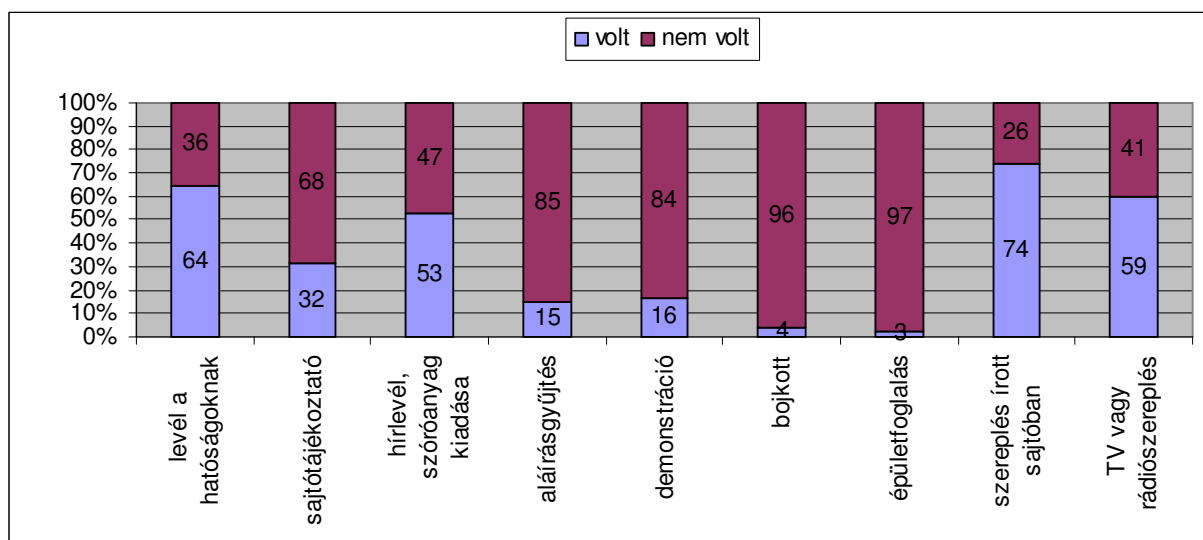
A harmadik vizsgált tevékenységi terület az aktivizmus és társadalmi mobilizáció volt. Itt a civil szervezeti működésnek kifejezetten azokat a formáit vizsgáljuk, amelyekkel egyes közösségek, érdekcsoportok a fennálló hatalmi viszonyok változtatását, az állami, intézményi működés befolyásolását célozzák. Ide soroljuk a hatóságoknak írt leveleket és petíciókat, a sajtótájékoztatókat, a nyomtatott hírleveleket, vagy szóróanyagok terjesztését, az aláírásgyűjtést, demonstrációkat, bizonyos termékek vagy szolgáltatások bojkottját, illetve az épületfoglalásokat. A nyomásgyakorlás e formái mellett vizsgáljuk még az írott sajtóban, illetve a TV és rádióműsorokban való szereplést is.

A szervezetek többsége nem politizál aktívan, mindössze három szervezet (4 százalék) jelölte meg a politikát fő tevékenységi területként. A KSH 2010-es adatai szerint a magyarországi társadalmi szervezetek mindössze 0,8 százalékának ez a fő tevékenysége (KSH 2011), tehát a migráns szervezetek körében még így is

túlreprezentáltak a politikával foglalkozók. Csupán egyetlen szervezet végzett az elmúlt két évben rendszeres politikai tevékenységet, további tíz jelezte, hogy esetenként előfordult ilyesmi, 63 szervezet viszont egyáltalán nem foglalkozott politikával az elmúlt években.

Az aktivizmus ugyanakkor a politikai érdekérvényesítésnek jóval tágabb kategóriája, a formális politikai tevékenységen túl sok olyan tevékenység is beletartozik, amelyet a vizsgált migráns szervezetek rendszeresen vagy alkalmasszerűen végeznek. A 7. ábra mutatja, hogy az aktivizmusnak tekinthető egyes tevékenységeket milyen arányban folytatták a migráns szervezetek.

7. ábra: Aktivizmus, mobilizáció az elmúlt évben (%)

A leggyakoribb tevékenység az írott sajtóban való szereplés, a szervezetek közel háromnegyedénél előfordult ez az elmúlt évben, több mint egynegyedük (27 százalék) hatnál is több alkalommal szerepelt a nyomtatott vagy online sajtóban. A gyakoriságot tekintve a hatóságoknak írt levelek következnek, a szervezetek közel kétharmada élt ezzel az érdekérvényesítési lehetőséggel, 16 százalékuk hatnál is több alkalommal tette ezt az elmúlt évben. Valamivel kevesebben (59 százalék) szerepeltek TV vagy rádióműsorban, a rendszeresen (átlagosan kéthavonta vagy gyakrabban) szereplők aránya 12 százalék. A szervezeti kommunikációnak ezek a

módjai az aktivizmus mértékére csupán indirekt módon engednek következtetni. Az adatokból nem derül ki a médiaszereplések és hatóságokkal való kommunikáció tartalma, nem egyértelmű, hogy a szervezetek kezdeményezésére, nyomásgyakorlás, változtatás céljából történt a kommunikáció, vagy esetleg a média érdeklődésére, szakértői szerepben vagy kulturális kontextusban. A hatóságoknak írott levél sem feltétlenül aktivizmust takar – pályázati, támogatási kérelmek éppúgy lehetnek, mint meghívók vagy általános kapcsolatfelvételi kísérletek.

A többi tevékenységnél már jóval egyértelműbb az aktivizmus. A közvéleményt befolyásolni szándékozó hírlevelet vagy szóróanyagot kiadók aránya haladja még meg az 50 százalékot, a szervezetek közel egynegyede (23 százalék) rendszeresen él ezzel a lehetőséggel. Számottevő még a sajtótájékoztatók szervezése, a szervezetek csaknem egyharmada tette ezt legalább egyszer az elmúlt évben, rendszeresen (hatnál többször) viszont csupán két szervezet. A többi – jóval kombattánsabb – érdekérvényesítési formát a szervezeteknek csupán elenyésző hányada választotta. Az aláírásgyűjtés és demonstrációk szervezése még csak-csak előfordult, bojkottal vagy épületfoglalással csupán három, illetve két szervezet foglalkozott.

A tevékenységek együttes előfordulását vizsgálva öt olyan szervezetet találunk, ami az aktivizmus egyetlen formáját sem művelte az elmúlt évben, és egy szervezet van, amelynél mind a kilenc tevékenységi forma előfordult. További vizsgálat céljából feloszthatjuk a szervezeteket „aktivistákra” és „passzívakra” aszerint, hogy hány területen voltak aktívak az elmúlt évben. A szervezetek fele (51 százalék) három, vagy kevesebb tevékenységet végzett, őket nevezzük „passzívoknak” a többiek négy- vagy többfélélt tevékenységgel (ebbe már óhatatlanul bekerül egy „egyértelműen” aktivista tevékenység is) lesznek az „aktivisták”.

A származási régió és az aktivizmusra való hajlandóság között láthatunk összefüggéseket: a muszlim és közel-keleti szervezetek között az átlagosnál lényegesen magasabb az „aktivisták” aránya, a kelet-ázsiaiaknál pedig jóval alacsonyabb. A szervezetek általános aktivitása (azaz hány tevékenységi területen voltak aktívak az elmúlt évben) szintén szoros összefüggést mutat az aktivizmussal:

a szerteágazó tevékenységstruktúrával bíró szervezetek között lényegesen nagyobb arányban vannak „aktivisták”, a kevés területen működő szervezetek körében pedig a „passzívak” dominálnak. A szervezetek életkora is hatással van az aktivizmusra: a fiatal szervezetek körében az átlagosnál nagyobb a „passzívak” aránya, az 5-10 évesek között az „aktivisták” vannak többségben, a 10 évnél idősebbek pedig az átlagosnak megfelelő arányt mutatják. A kis elemszám és az elnagyolt statisztikai adatok nem teszik lehetővé a jelenség mélyebb elemzését, azonban a kvalitatív interjúk alapján következtethetünk fejlődési szakaszokra: a fiatal szervezetek általában a stabilizációval, építkezéssel vannak elfoglalva, és gyakran hiányzik az aktivizmushoz szükséges beágyazottság és társadalmi tőke. A középkorú szervezetek életében az aktivizmus fontos eszköze a szervezet pozíciószerzésének, a szervezeti identitás, a társadalmi-politikai státus kiépítésének. Az idősebb szervezetek általában már „befutottak”: beágyazottak, az érdekérvényesítés formális csatornáit is adták számukra, kialakultak a társadalmi szerepek, az aktivizmus továbbra is fontos eszköz, de kevésbé jellemző, mint a középkorú szervezetek esetében.

A migráns szervezetek kapcsolatrendszere

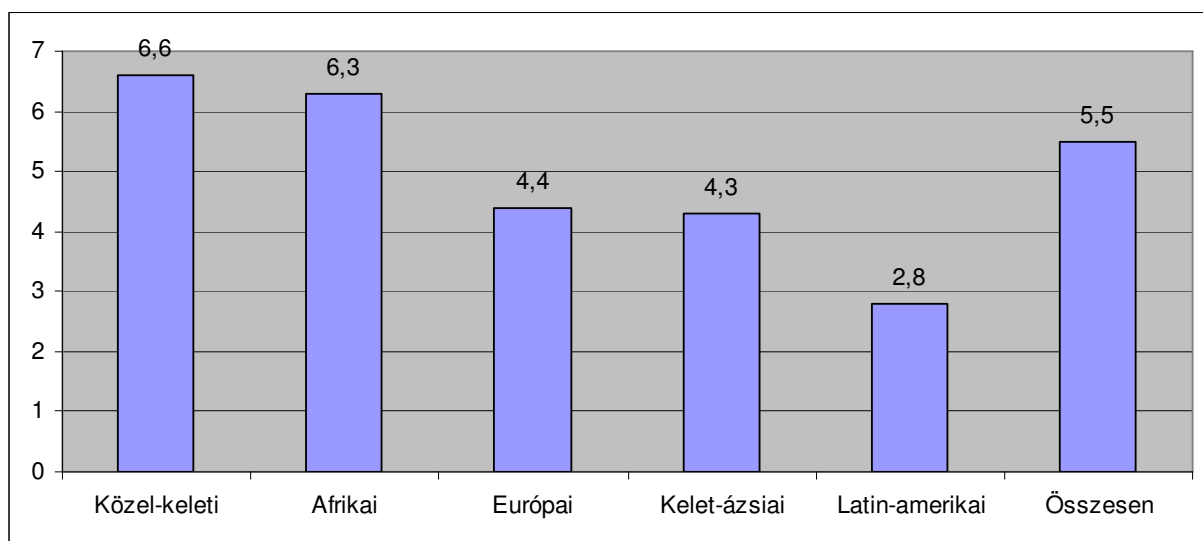
A migráns szervezetek politikai beágyazottságát, a hatalom, a döntéshozatal képviselőihez való viszonyát az úgynevezett vertikális kapcsolatok sűrűségével és erősségével mérhetjük (Putnam 1993). Ha van a szervezeteknek kapcsolata a helyi vagy országos politikusokhoz, ha képesek a helyi vagy központi közigazgatással kommunikálni lényegesen nagyobb eséllyel tudnak érvényt szerezni akarataiknak, mintha csupán a hasonló szervezetekkel való kapcsolataikat működtetnék, vagy a társadalmi mobilizáció és nyilvánosság adta lehetőségekkel élnének. Jelentős különbség van a szervezetek között az alapján is, hogy egyáltalán szerepel-e a repertoárjukban a hatalmi elittel való kommunikáció.

A magyarországi migráns szervezetek esetében azt vizsgáltuk, hogy kapcsolatban állnak-e (és ha igen, milyen intenzitású a kapcsolat) a helyi és országos közigazgatás és hivatalok, valamint a helyi és országos politikai pártok képviselőivel illetve a regionális és származási országbeli közigazgatás és politika képviselőivel.

Összesen 30 különféle intézmény, párt vagy szervezet szerepelt a listánkon, a migráns szervezetek ezek közül átlagosan 5,5-tel vannak valamilyen szintű kapcsolatban. Rákérdeztünk a kapcsolat intenzitására (alkalmi vagy rendszeres) is, azonban a pozitív válaszok alacsony volta miatt a kétféle (erős illetve gyenge) kapcsolattípust nem tudjuk külön elemezni. Hét szervezetnek (9,5 százalék) nincs semmilyen kapcsolata, zömében (42 szervezet) 1-5 közötti kapcsolatról számoltak be a megkérdezettek. 25 szervezetnek van ötnél több kapcsolata, van olyan is, ami a maximális 30 kapcsolattal büszkélkedhet.

A szervezetek származási régiója szerint mutatkozik különbség a vertikális kapcsolatok sűrűségében.

8. ábra: Politikai és intézményi kapcsolatok átlagos száma származási régió szerint

A közel-keleti és afrikai szervezetek kiterjedtebb kapcsolatrendszerrel bírnak, mint európai, kelet-ázsiai és latin-amerikai társaik. A kapcsolatrendszer kiterjedtsége erős pozitív korrelációt mutat a szervezetek kulturális-társadalmi aktivitásával (az aktívabbaknak több kapcsolata van), a szolgáltató profil erősségével (minél több területen szolgáltatók annál több kapcsolata van), az aktivizmussal (az „aktivistáknak” kiterjedtebb kapcsolatrendszerük van), valamint a szervezet életkorával (minél idősebb a szervezet, annál több vertikális kapcsolata van).

A kvalitatív adatfelvétel eredményéből látszik, hogy több esetben erőfeszítések ellenére sem jön létre kapcsolat migráns szervezetek és a helyi vagy központi közigazgatás között. Előfordul, hogy a szervezetek kapcsolatfelvételi kísérlete marad válasz nélkül, mint az alábbi esetben:

„Párszor hívtuk, ünnepre is hívtuk, meghívót is vittünk, akartunk beszélgetni, mit tudunk kulturális dolgokról, mit tudunk csinálni együtt. Ők mit ajánlanak nekünk vagy mit tudnak segíteni. (...) Most VII. kerületben vagyunk, a VII. kerületi önkormányzatot párszor kerestük, semmi választ nem kaptunk. Visszahívunk vagy időpontot egyezünk, de semmit. (...) nem tudom, akkor mi az ok, amiért nem akartak velünk találkozni vagy szóba állni. Ezt nem értem. (...) egy időpontot szeretünk volna kérni, és akkor mondani, hogy itt vagyunk Magyarországon, kurdok helyzete az, az, az. Akkor legalább egy kapcsolat. Nem azért mentünk oda, hogy kérjük valami vagy segítségért, nem, csak ők is tudják, hogy itt vagyunk.”
(M06)

A közigazgatás részéről a kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás körüli nehézségek két területen fogalmazódnak meg. Egyfelől problematikus a szervezetek legitimitását megállapítani, azaz nem mindig világos, hogy egy-egy szervezet a migráns közösséget milyen mértékben és milyen minőségben képviseli, és így a hivatalok, hatóságok óvakodnak attól, hogy más szervezetek, vagy a migráns közösségek szemében részrehajlónak tűnjenek. A másik probléma, hogy hiányoznak azok a formális kommunikációs struktúrák, konzultatív fórumok, amelyekhez kapcsolódhatnak a migráns szervezetek. A Belügyminisztérium egyik munkatársa így nyilatkozik erről:

„(...) problémás lenne az, hogyha az egyik szervezet úgy érezné, hogy a hivatal, a hatóság, az állam valamelyik szervezetet a többihez képest előnyben részesíti. És nagyon nehéz lenne egy ilyen reprezentatív vagy, tehát nem tudom, milyen lenne az a reprezentatív szervezet, akivel, vagy aki úgy egy szervezet, akivel beszélhetnénk. Már az jó lenne, hogyha mi bárkivel kapcsolatban lennénk gyakorlatilag. Nem tudom, ennek mi lenne a formája, tehát ha mi is több energiát fordítanánk arra, hogy ezt felkutassuk, valami fórumot teremtsünk nekik, még azt nem tudom, hogy országos szinten, helyi szinten. Tehát most éppen a fővárosnál

tudom, hogy kezdődik, tehát indul egy kezdeményezés arra, hogy konzultációs testületet állítsanak fel az önkormányzat mellett migránsokból, tehát migráns képviselővel, tehát ott mindenképpen valahol meg kell jeleníteni ezt a reprezentativitást vagy elismertséget, vagy akár egyes, tehát elismert személyeket emeljünk akkor ki, hogy nem is maga a szervezet, hanem elismert személy legyen az bármilyen körből.” (SZ03)

A fenti problémák miatt a vertikális kapcsolatok többnyire esetlegesek, illetve egy-egy konkrét ügryhöz, projekthez kötődnek, valamint szűkebb csoportérdekek mentén, esetleg személyes kapcsolatokra épülve működnek.

A vertikális kapcsolatok mellett a szervezetek horizontális kapcsolatrendszerét is vizsgálhatjuk. Itt a társadalmi tőke vizsgálatának szintén Putnam által meghatározott dimenzióját használhatjuk (Putnam 2000). A társadalmi kapcsolatokat minőségük, irányultságuk és erősségük szerint két típusba sorolhatjuk, melyek meghatározzák a társadalmi tőke jellegét:

Összekötő társadalmi tőkéről erős, a saját etnikai csoporton, közösségen belüli kapcsolatrendszer esetén beszélünk. Az ilyen kapcsolatrendszer gyakran alakít ki más csoportokat, közösségeket kizáró csoportidentitást. Az összekötő kapcsolatrendszer a szolidaritásra, kölcsönös támogatásra épülő fontos erőforrás, ugyanakkor túlzott mértéke illetve kizárólagossága erősítheti a csoport elszigetelődését, a csoporttal szembeni társadalmi elutasítást.

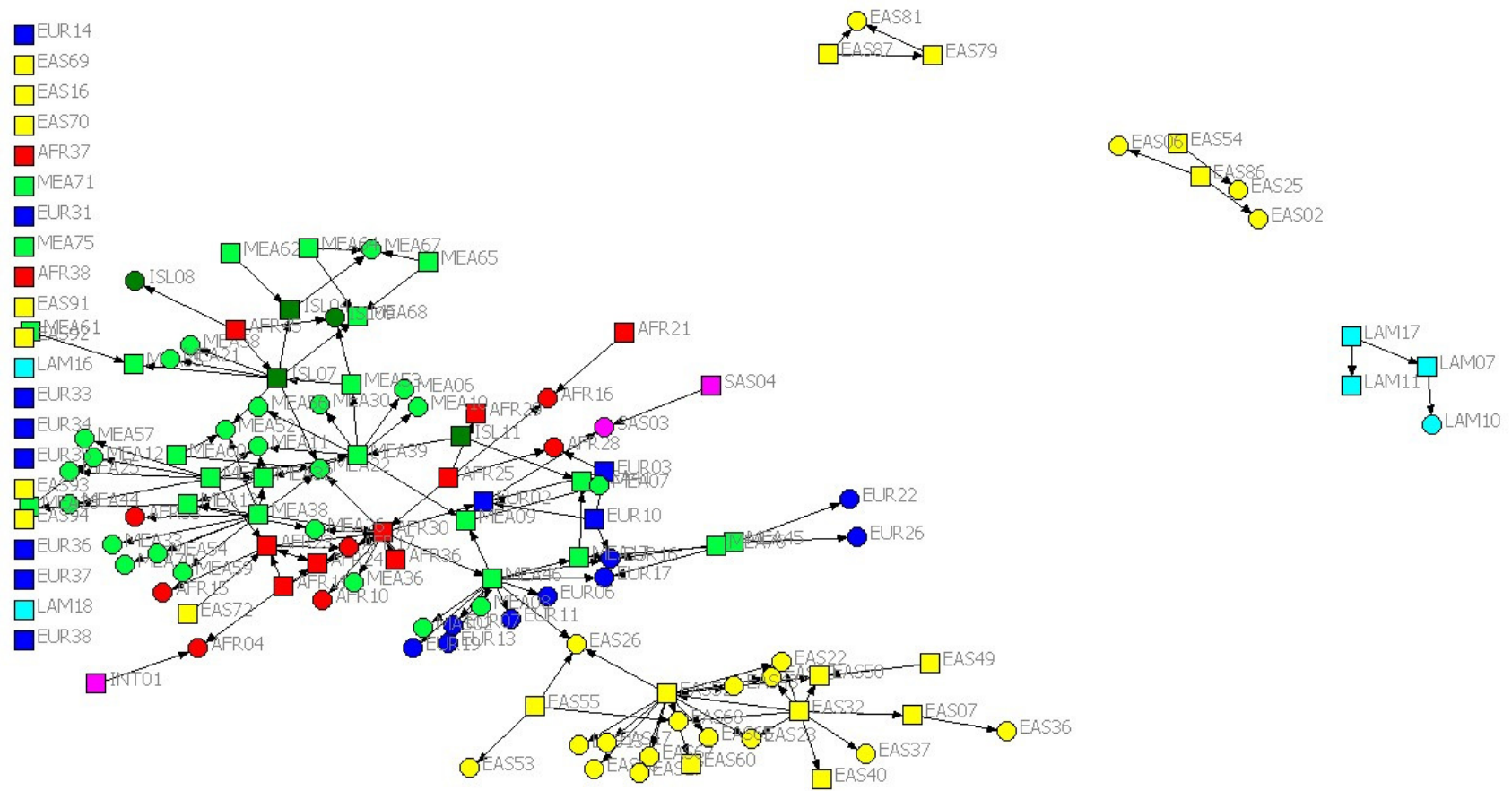
Áthidaló jellegű társadalmi tőkéről akkor beszélünk, ha a kapcsolatrendszer átnyúlik az etnikailag meghatározott csoport- vagy közösségi határokon, összekapcsolva egymástól különböző etnikai vagy kulturális közösségeket. Ezek a kapcsolatok általában gyengébbek, kevésbé intenzívek mint az összekötő jellegűek, ugyanakkor a migráns közösség társadalmi integrációja szempontjából kulcsfontosságúak, ugyanis lehetőséget adnak az információáramlásra, a különböző kultúrák közötti párbeszédre, ami erősíti a bevándorlók társadalmi elfogadottságát.

A kapcsolatok két típusa nem jelenik meg vegytiszta formában, inkább az alapján csoportosíthatók egy szervezet kapcsolatai, hogy melyik elem dominálja azokat.

Elemzésünkben az azonos etnikumú szervezetekkel ápoltságokat tekintjük összekötő jellegűeknek, a más etnikumúakkal illetve a többségi társadalom szervezeteivel ápoltságokat pedig áthidaló jellegűeknek. Gyenge kapcsolatokról akkor beszélünk, ha a szervezetek találkoztak, konzultáltak vagy információt cseréltek az elmúlt két évben, erős kapcsolatokról akkor, ha ugyanebben az időszakban együttműködtek valamilyen projekt vagy esemény kapcsán.

A migráns szervezetek gyenge kapcsolatait vizsgálva feltűnő, hogy mennyire alacsony az áthidaló jellegű kapcsolatok aránya, illetve, hogy az egyes etnikai csoportok mennyire eltérő kapcsolati struktúrával bírnak. A 9. ábra adatait vizsgálva látszik, hogy a közel-keleti szervezetek összekötő jellegű kapcsolati hálója viszonylag sűrű, a muszlim szervezeteket is integrálja. A közel-keleti és afrikai szervezetek között alacsony az izoláltak (a többi migráns szervezethez nem kapcsolódók) aránya. Mind az afrikai, mind pedig az európai szervezetek kapcsolódnak a közel-keleti hálózathoz, az afrikaiak esetén csak néhány ponton, az európaiaknál erősebben. Ez főként a poszt-szovjet országokból bevándorló szervezetek kapcsolatrendszerét tükrözi. Feltűnő még az izoláltak magas aránya az európai háttérű szervezetek között. A kelet-ázsiai szervezetek csupán egyetlen ponton kapcsolódnak a közel-keletiekhez, ezt leszámítva egyetlen sűrűbb, kétközpontú hálózatot, és három, egymástól is elszigetelt kis csoportot alkotnak, valamint a más migráns szervezetekkel kapcsolatban nem lévők aránya is magas közöttük.

9. ábra: Migráns szervezetek egymás közötti gyenge kapcsolatai

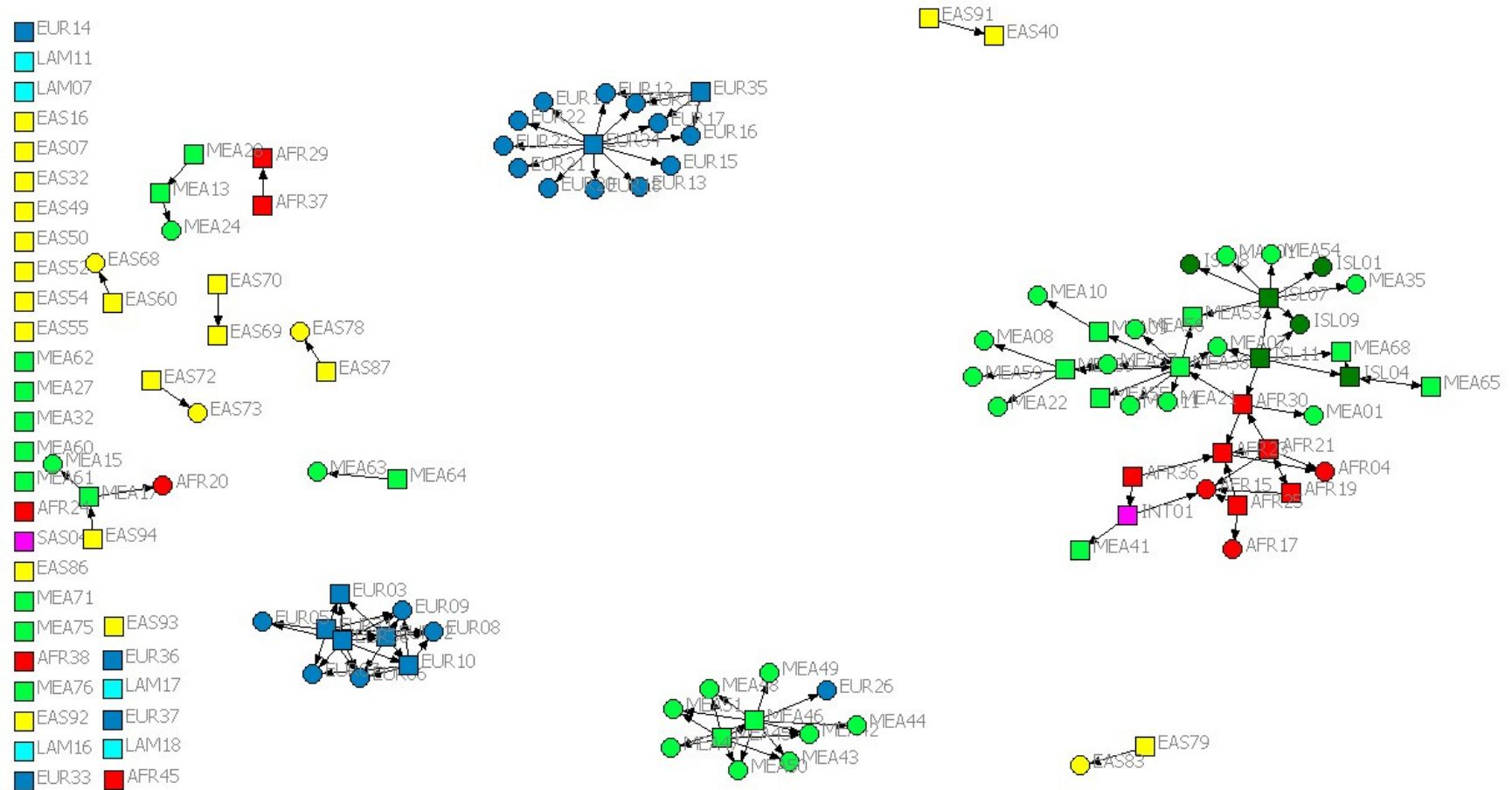

A szervezetek erős kapcsolatait – azaz az egymással való konkrét, program- vagy projektszintű együttműködést – vizsgálva jóval ritkább kapcsolati hálókat találunk. Feltűnően hiányoznak az eltérő etnikai háttérű szervezetek közötti áthidaló jellegű kapcsolatok. A 10 ábrából látható, hogy a szervezeti szintű együttműködések erőteljesen a szűkebb származási ország szerinti kapcsolati hálókra koncentrálódnak. Az európai háttérű szervezetek egy szerb és egy orosz kapcsolati háló mentén szerveződnek, a közel-keleti és muszlim szervezetek egy nagyobb kapcsolati hálóba és egy kisebb elszigetelt hálózatba rendeződnek. Ez utóbbiba az örmény háttérű szervezetek tartoznak (áthidaló kapcsolatban egy ukrán szervezettel), az örmény szervezetek közel-keleti regionális besorolása (lásd 10. oldal) a későbbi elemzések szempontjából átgondolandó, a kulturális, kapcsolati kötődések miatt indokolt lehet az európai besorolás is.

Az afrikai szervezetek kapcsolati hálója két szervezeten keresztül kötődik a közel-keleti és muszlim kapcsolati hálóhoz (a kapcsolati hálóban megjelenő nemzetközi szervezet is erőteljes afrikai dominanciával bír), a kelet-ázsiai szervezetek többsége izoláltan működik, legfeljebb diádokat alkotnak. Egy kicsi de multietnikus együttműködési hálózat látszik, két közel-keleti, egy afrikai és egy kelet-ázsiai szervezet alkotja – a középpontban egy kulturális intézet áll, ami komoly hangsúlyt fektet a kulturális tevékenységek áthidaló jellegű művelésére. A szervezet képviselője így nyilatkozik erről:

„Szerintem abban vagyunk nagyon erősek, és azért nagyon jó, hogy tényleg úgy működünk, mint egy kulturális intézet, hogy mindenki szóba áll velünk, tehát minden irányba tudunk kapcsolatokat teremteni. Nagyon fontos az, hogy egy olyan igazgatónk van, aki alapvetően a kultúrára koncentrál. (...) Tehát minden irányba megvan az a kapcsolat, ami kell ahhoz, hogy ez tényleg egy ilyen integráló szerepet játsszon az intézet.” (M12)

9. ábra: Migráns szervezetek egymás közötti gyenge kapcsolatai

A migráns szervezetek áthidaló jelegű kapcsolatai között tartjuk számon a mainstream (általános) civil szervezetekkel, és a migrációval vagy menekültüggyel foglalkozó hazai és nemzetközi szervezetekkel való kapcsolattartást illetve együttműködést. A szervezeti adatlapon húsz olyan civil vagy nemzetközi szervezetet tüntettünk föl, amelyek a magyarországi bevándorlási illetve menekültügyi intézményrendszer fontos szereplői. A migráns szervezetek képviselőinek lehetőségük volt tíz további – a listán nem szereplő – szervezetet is megjelölni, ha kapcsolatban állnak, illetve közös programokat, projekteket valósítanak meg. Így szervezetenként legfeljebb harminc másik szervezettel kapcsolatban nyilatkoztak, hogy gyenge vagy erős kapcsolatban állnak-e velük.

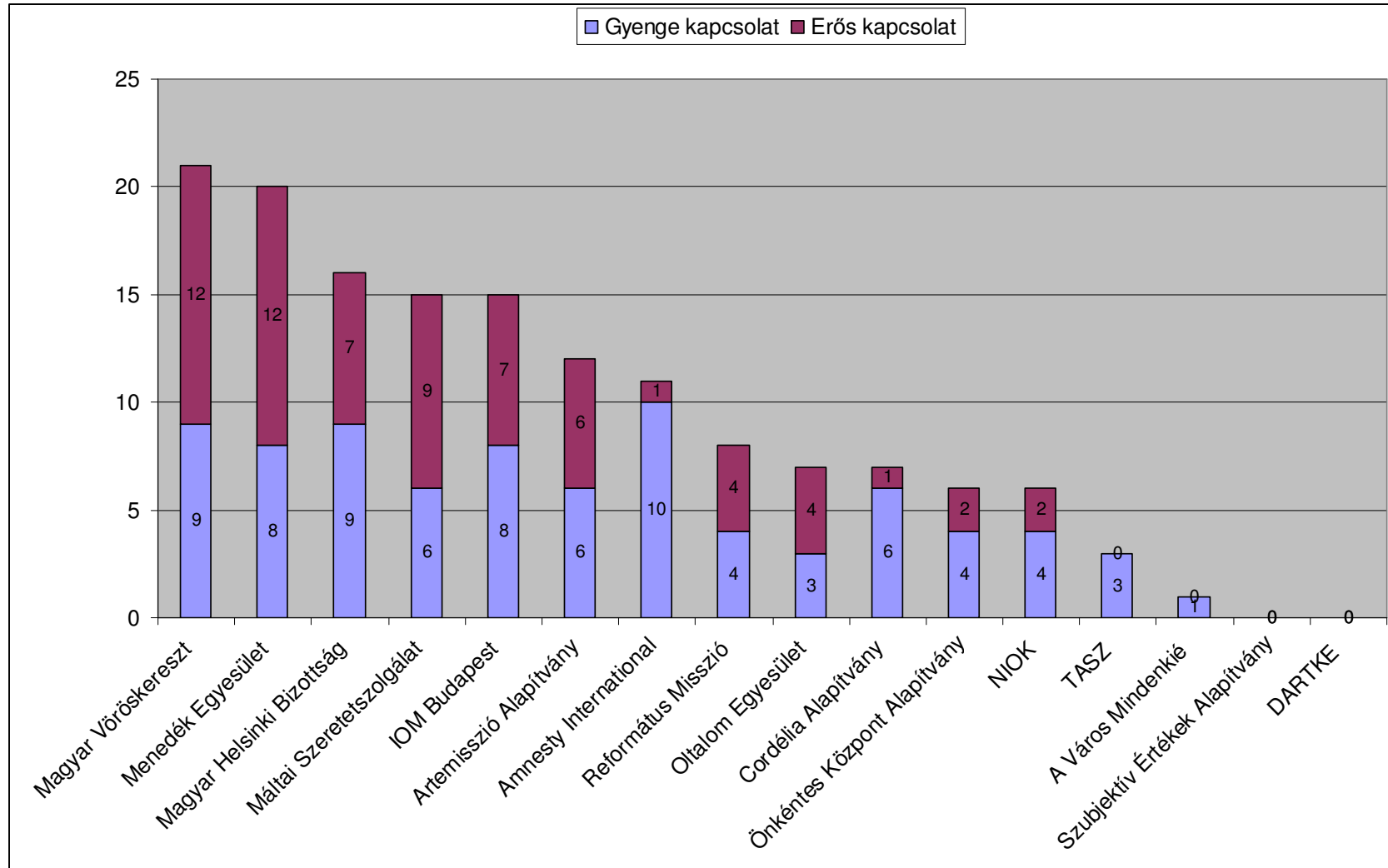
23 migráns szervezet (31 százalék) egyáltalán nincs kapcsolatban a többségi társadalom civil vagy nemzetközi szervezeteivel. További 40 szervezet (54 százalék) legfeljebb 10 kapcsolattal bír, a fennmaradó 11 szervezetnek (15 százalék) van csak 10-nél több kapcsolata, a legtöbb kapcsolattal bíró szervezet 24 másikat sorolt fel, akivel az elmúlt két évben konzultált vagy együttműködött. A szervezetek átlagosan 4,3 nem migráns szervezettel vannak kapcsolatban. A 6. táblázatból látható, hogy a szervezeti kapcsolatok száma jelentősen függ a szervezetek regionális hátterétől: az afrikai szervezeteknek az átlagosnál lényegesen több kapcsolata van, a kelet-ázsiaiaknak jóval kevesebb. A szervezetek életkora és aktivitása is jelentős hatással bír a más szervezetekkel való együttműködésre: minél idősebb egy szervezet, és minél több területen tevékenykedik, annál több kapcsolata van.

Az erős és gyenge kapcsolatok között az elemzés e szakaszában nem teszünk különbséget, a kapcsolatok számának relatíve alacsony volta ezt nem indokolja. Ugyanakkor érdemes azt is megvizsgálnunk, hogy milyen gyakorisággal és intenzitással vannak kapcsolatban a vizsgált migráns szervezetekkel azok a civil és nemzetközi szervezetek, amelyekről minden migráns szervezetet megkérdeztünk. E húsz szervezet kapcsolatát a vizsgált 74 migráns szervezettel a 10. ábra szemlélteti.

6. táblázat: A mainstream szervezeti kapcsolatok átlagos számának alakulása

	Kapcsolatok száma	N
Összes szervezet	4,3	74
Származási régió		
Közel-keleti	3,7	23
Kelet-ázsiai	2,1	20
Afrikai	11,5	11
Európai	4,2	11
Latin-amerikai	2,0	5
Muslim	2,5	2
Dél-ázsiai	0,0	1
Nemzetközi	2,0	1
A szervezet életkora		
0-4 éves	3,0	28
5-10 éves	4,3	19
11 éves, vagy idősebb	5,5	27
A szervezet aktivitása		
Kevésbé aktív	2,8	23
Aktív	4,0	27
Nagyon aktív	6,1	23

10. ábra: A vizsgált migráns szervezetek kapcsolatainak száma a jelentősebb civil és nemzetközi szervezetekkel (N)

A mainstream szervezetekkel való kapcsolatok számát és intenzitását egyfelől a szervezetek széles társadalmi bázisa (Vöröskereszt, Máltai Szeretetszolgálat), másfelől a migrációs szakpolitikában és intézményi működésben betöltött jelentősebb szerep (Menedék, Helsinki, IOM) befolyásolja. A 10. ábra alapján kirajzolódó kapcsolatháló jól tükrözi a migráció területén tevékenykedő szervezetek „erőviszonyait”: a nagyobb, kiterjedtebb tevékenységet folytató szervezetek beágyazottsága a migráns közösségekben is erőteljesebb. A szervezetek által megjelölt, az általunk összeállított húszas listán nem szereplő szervezetek között nem bukkant fel olyan, ami komolyabb migráns szervezeti kapcsolatrendszerrel bírt (a Baptista Szeretetszolgálat és az UNHCR szerepelt leggyakrabban, összesen 3-3 említéssel).

A migráns szervezetek erőforrásai

A civil szervezeti működés szempontjából kulcsfontosságú az erőforrásokkal való ellátottság. Ezt három dimenzióban vizsgálhatjuk: az emberi erőforrások, az infrastruktúra és a szervezetek bevétele alapján. A hazai civil szektor a fizetett alkalmazottak számát illetően dinamikusan fejlődik, a civil szektorban foglalkoztatottak szám az 1990-es évek közepe óta megháromszorozódott, 2009 és 2010 között közel 10 százalékkal nőtt (KSH, 2011). A 65 ezer hazai civil szervezet 143 ezer fizetett alkalmazottat foglalkoztatott. Szervezetenként ez valamivel több, mint két alkalmazottat jelent, a szervezetek többségének ugyanakkor nincs fizetett alkalmazottja. Csupán 10 700 szervezet (16,5 százalék) foglalkoztat részmunkaidős vagy főállású alkalmazottat, szervezetenként átlagosan 13,6 főt.

A vizsgált migráns szervezetek ennél részben jobb helyzetben vannak, részben viszont rosszabban. 23 szervezetnek (31 százalék) van fizetett alkalmazottja, összesen 131 teljes állású és 31 részmunkaidős alkalmazottat foglalkoztatnak, szervezetenként átlagosan 7 főt. A 23 szervezet közül háromnak van tíznél több alkalmazottja (17, 40 és 47 fő szervezetenként), 15 szervezet csupán 1-3 főállású vagy részmunkaidős alkalmazottal működik. A vizsgált migráns szervezetek körében tehát a hazai civil szektor átlagánál nagyobb arányban vannak olyanok, akik fizetett alkalmazottat foglalkoztatnak. Az átlagos alkalmazotti létszám ugyanakkor jócskán

elmarad a hazai civil szervezetek átlagától, nagyjából fele annak. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk ugyanakkor, hogy a vizsgált 74 szervezet nagyjából a fele a Magyarországon működő összes migráns szervezetnek, és a nagyobb, befolyásosabb, stabilabb szervezetek túlreprezentáltak benne. Feltételezhető, hogy a szervezetek e csoportjában több a fizetett alkalmazott, mint a mintába be nem került kisebb szervezetekben. Noha a tanulmány elején (8 oldal) pozitívként szóltunk arról, hogy a minta a jelentős hazai migráns szervezetek többségét tartalmazza, és a kimaradók zömében kisebb, sokszor a vizsgált szervezetek „szatellitjeként” működő szervezetek, az egész szektor erőforrásainak vizsgálatakor az erősebb szervezetek túlreprezentáltsága hátrányt jelent. Valószínűleg közelebb kerülne a fizetett alkalmazottakat foglalkoztató szervezetek aránya a hazai civil szervezetek átlagához, ha minden migráns szervezetről lenne adatunk. Az átlagos foglalkoztatotti létszám tekintetében ugyanakkor jelentős a különbség, ami az összes működő szervezetet vizsgálva csak tovább növekedne. A fizetett alkalmazottakkal működő migráns szervezetek jóval kisebbek hasonló magyar társaiknál. Ezt főként a professzionális szolgáltató funkciókat ellátó szervezetek alacsony száma, és a hazai civil szektorétól eltérő tevékenységstruktúra magyarázza (lásd 24. oldal).

A szervezetek életkora sajátos összefüggést mutat a fizetett alkalmazottak jelenlétével. Az alkalmazottakat foglalkoztató szervezetek valamivel régebbiek, mint azok, amelyeknek nincsenek fizetett munkatársaik: átlagosan 9 éve működnek, szemben a másik csoport 7,8 évével. Ugyanakkor, ha csak az alkalmazottakat foglalkoztató szervezeteket vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy a fiatalabb szervezeteknek van több alkalmazottjuk: az öt évesnél fiatalabb szervezetek átlagosan 12,3 alkalmazottal, az 5-10 év közöttiek 6,9-cel, a 10 évesnél idősebbek pedig csupán 2,5 alkalmazottal működnek. A szervezetek életkorából fakadó különbség akkor is megmarad, ha nem számolunk a három nagy szervezet hatásával (az alkalmazottak átlagos száma így 4,4, 2,1 és 2,5 a három csoportban).

Az afrikai és közel-keleti szervezetek az átlagosnál kisebb arányban foglalkoztatnak fizetett alkalmazottakat, a kelet-ázsiai, latin-amerikai és muszlim szervezetek nagyobb arányban. Az alkalmazottak száma összefügg az aktivitással: a fizetett alkalmazottal dolgozó szervezetek valamivel több területen aktívak több közösségi

esemény szervezésében vesznek részt, és több területen végeznek szolgáltató tevékenységet (7. táblázat).

7. táblázat: Fizetett alkalmazottakkal dolgozó és nem dolgozó migráns szervezetek aktivitása

	Nincs fizetett alkalmazott (N=51)	Van fizetett alkalmazott (N=23)
Hány éve működik	7,8	9,0
Hány tevékenységi területen aktív	9,2	11,1
Hány közösségi tevékenységben vesz részt gyakran	1,3	2,2
Hányféle szolgáltatást nyújt	4,0	4,5

A szervezetek emberi erőforrásokkal való ellátottságát a szervezetek által foglalkoztatott önkéntesek száma is mutatja. Az önkéntesek foglalkoztatása kiegészítheti, illetve helyettesítheti a fizetett alkalmazottak munkáját. A szervezeti vezetők és munkatársak egy része források és idő hiányában anyagi ellenszolgáltatás nélkül, gyakorlatilag önkéntes munkában látja el a szervezet körüli feladatokat. Más szervezetnél az önkéntes munka egy meglévő alkalmazotti struktúrába épül be azt kiegészítve, illetve megfelelő vezetői koordináció esetén a feladatok nagyobb részét is önkéntes alapon látják el a szervezetek. A migráns szervezetek életében az önkéntesség egyaránt megjelenhet hozzáadott értéket jelentő tudatos stratégiaként, és kényszer szülte működésmódként. Az egyik szervezet képviselője így nyilatkozik erről:

„Szóval megpróbálják, illetve azt lehet mondani, hogy más orosz gyereket is megkérnek, hogy segítsenek a munkájukban, például félig orosz, félig ukrán, Dunaújvárosban, a kohászati művek, az hivatalosan ukrán rt., de orosz kézben van, és ők is adnak mindenféle élelmiszert az öregek részére. (...) és akkor (...) megkéri az ügyvezetőt, hogy segítsék a rászorulókat, és kiviszik autóval, mert nem mindenki budapesti, hanem vidékről is, Székesfehérvárra, tudomásom szerint, meg Győrbe

viszik ki, és ott segítik az öregeket. (...) Mindegyik hölgynek megvan a saját cége, ami száz százalékgig lefoglalja az idejét. (...) Amennyit tudnak, annyit segítenek, de üzletszerűen ezt nem akarják csinálni.” (M05)

Más esetben viszont látszik, hogy az önkéntesen végzett munka komoly áldozatokat igényel a szervezeti vezetőktől, és a szervezet kapacitásának is korlátot szab:

„Csak most én személy szerint épp, szóval a kuratórium tagjai épp hogy tudjuk finanszírozni a minimumot itt. Szóval többet nem tudok én szakítani időt például, most tényleg, konferenciára. Többször kapunk meghívóleveleket ilyen alapítványoktól, de tényleg, már nem fér több, mert nekem is kell valamiből élni. Szóval épphogy tudom most azt a plusz időmet, az önkormányzatok, az ügyvédek, a könyvelő, az APEH, hogy még plusz ezeket a szervezeteket, már szinte nem fér bele, mert már utána a munkámra meg a családomra fog menni, és azt nem szeretném. (M11)

A vizsgált migráns szervezetek többsége, 64 szervezet (87 százalék) foglalkoztat önkéntest. Szervezetenként átlagosan 14,7 fő végez valamilyen intenzitású önkéntes munkát. Becslések szerint 2010-ben a hazai nonprofit szektorban 418 ezer fő végzett önkéntes munkát (KSH 2011). Ez civil szervezetenként átlagosan 6,4 fő önkénteskedését jelenti, ami jóval alatta marad a migráns szervezetek által foglalkoztatott önkéntesek számának. Azt önkéntesek foglalkoztatása kapcsán éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk, mint a fizetett alkalmazottak esetében: egy átlagos migráns szervezet a hazai civil szervezeteknél nagyobb valószínűséggel foglalkoztat fizetett alkalmazottat, ámde kevesebb alkalmazottal működik, ugyanakkor lényegesen több önkéntest foglalkoztat, mint a hazai civil szervezetek.

A 8. táblázat adatait vizsgálva további összefüggéseket találhatunk. A kelet-ázsiai és az afrikai szervezetek kevesebb önkéntessel dolgoznak, az európai szervezetekben az átlagosnál magasabb az önkéntesek száma. A 10 évnél régebben működő szervezetekben szervezetenként átlagosan kétszer annyi önkéntes dolgozik, mint a fiatalabb szervezetekben. A szervezetek aktivitása is jelentősen befolyásolja az önkéntesek számát: minél több területen tevékenykedik egy szervezet, annál több önkéntest mobilizál.

8. táblázat: Az önkéntesek átlagos számának alakulása

	Önkéntesek száma	N
Összes szervezet	14,7	74
Származási régió		
Közel-keleti	15,1	23
Kelet-ázsiai	9,8	20
Afrikai	10,9	11
Európai	22,6	11
Latin-amerikai	7,0	5
Muszlim	41,0	2
Dél-ázsiai	13,0	1
Nemzetközi	45,0	1
A szervezet életkora		
0-4 éves	11,5	28
5-10 éves	9,6	19
11 éves, vagy idősebb	21,6	27
A szervezet aktivitása		
Kevésbé aktív	5,9	23
Aktív	11,0	27
Nagyon aktív	28,4	23

A szervezetek infrastrukturális ellátottságát egyetlen dimenzióban, az irodahasználat alapján vizsgáljuk. A pillanatnyi anyagi helyzeten túl az önálló, pláne saját iroda a szervezet stabilitásáról, beágyazottságáról is informál. A saját iroda megléte szimbolizálja a szervezet erejét, hatalmát, komolyságát. A szimbolikus és pragmatikus szempontok sajátos konfliktusban vannak a szervezetek

irodahelyiséggel kapcsolatos stratégiai döntéseinél: a saját önálló hely egyben a szervezet identitását, integritását is kifejezi, ezért sokszor akkor is kívánatos cél, vagy fenntartandó állapot, amikor a szervezet működése, tevékenységstruktúrája ezt nem indokolja. Más esetben a szervezet optimális működését akadályozza a hiányzó vagy nem megfelelő iroda vagy központ.

A vizsgált szervezetek közül 29-nek (39 százalék) egyáltalán nincs irodája. 16 szervezet (22 százalék) másokkal osztozik az irodahelyiségen, közülük 2-en tulajdonosai, 6-an bérlői az irodának, a többiek más szervezetek tulajdonát vagy bérleményét használják. 9 szervezet (12 százalék) önállóan bérel irodát, 8 szervezet (11 százalék) tulajdonosa az irodának, amit – a már említett két szervezetet leszámítva – önállóan használ. A fentiek mellett számos egyéb változat létezik, saját lakóingatlan, vállalkozás irodájának használata, önálló szívességi irodahasználat esetleg alkalmi irodabérlés is felbukkant a megoldások között. A kreatív megoldások számos előnyt jelentenek a szervezetek működése szempontjából, ugyanakkor a megfelelő infrastrukturális feltételek hiánya jelentős probléma lehet a többségi társadalom felé való nyitás szempontjából. Az egyik szervezeti vezető nagyon érzékletesen festi le ezt a helyzetet:

„(...) az én elvem, hogy először biztosítani kell a helyet, és utána kinyílni a világra. És akkor eddig ezért nem nyitottunk kifelé, mert nem volt megfelelő bázisa és megfelelő stábja. Például, hogyha egyszer sikerülne azt a komplexumot építeni, akkor utána már kifelé lehet nyitni. Szóval lehet hívni a többi szervezetet, lehet nyitni a magyar állam, a Vöröskereszt, a menekültek, meg ilyesmik felé. Meg lehet csinálni, hogy egy szoba a menekülteknek, az a szoba, például mit tudom én, nemzetközi kapcsolatok, az a szoba, a belső kapcsolatok az a szoba, a rászorulóknak a kapcsolata, mit tudom én, a diákoknak a kapcsolata, meg ilyesmiket, és akkor így lehet szervezni sok mindent. De így hiába, én emlékszem egyszer, amikor próbáltunk itt foglalkozni a gyerekekkel, nőkkel, meg magyarokkal, úgy nézett ki ez a helyiség, mint egy méhboly, szóval a galéria felsőbb részét, az elülső részét a régi magyar muszlimokra, a hátsó része az újabb muszlimoknak. Az érdekvédők itt voltak egy kis szobában, a gyerekek, a kicsik, a raktárba helyeztük őket, hogy beszéljenek egy kicsit arabul meg egy kicsit a vallásról. Akkor még a régebbi muszlimok, a Korán memorizálás, és akkor mindenki ordított a másikkal,

hogy légy szíves, halkabban, hogy a gyerekek ne ugráljanak, mert zavarják az előadást, szóval eléggé ilyen zűrzavaros volt az egész. És ez csak a belső foglalkozás, mivel, hogyha idehívjuk, mit tudom én, a másik szervezeteket, a magyar államot vagy a magyar jótékonyági szervezeteket, eléggé káosz lenne ezt kivitelezni. Ráadásul egyelőre nincs megfelelő stáb sem hozzá, akik meg tudnák ezt tenni, mert hiába keresünk támogatókat, hogy szponzoráljanak még három-négy embert, akik foglalkoznak ilyen dolgokkal, de akkor hova lehet leültetni őket. Itt az irodában ilyen fordítás, meg néha házasság, néha békéltetés, néha tárgyalás. Akkor a többi szobában meg imádkozók, meg ilyesmi, és akkor nem tudjuk biztosítani a helyiséget, ezért kifelé, szóval nem tudtunk kinyitni. És ez a legnagyobb hiány. Nagyon sokan nem tudják, hogy mivel foglalkozunk vagy mik a terveink. Mivel valóban kifelé már nem nyitottunk meg. De azért nem nyitottunk meg, mert nincsen megfelelő körülmény hozzá.” (M11)

Egy vizsgált migráns szervezetre átlagosan 58 négyzetméter iroda jut. 29 szervezet nem használ irodát, további 20 szervezet 6 és 41 négyzetméter közötti irodát használ, a fennmaradó 25 szervezet irodamérete 40 és 700 négyzetméter között alakul. Az irodát használó szervezetek átlagosan 95 négyzetméter irodát használnak szervezetenként.

A 9. táblázat adatai szerint a közel-keleti és kelet-ázsiai szervezetek az átlagnál nagyobb, az európai és afrikai szervezetek pedig kisebb irodákat használnak. A szervezet életkora nem mutat egyértelmű összefüggést a szervezetek által használt irodák méretével, a szervezeti aktivitás viszont igen: minél több területen aktív egy szervezet, annál nagyobb a szervezet által használt iroda. A munkatársak száma szintén összefügg az irodamérettel a fizetett alkalmazottakkal és önkéntes munkatársakkal rendelkező szervezetek átlagos irodamérete jóval meghaladja a munkatársakkal nem rendelkezőkét. Ezek persze nem meglepő megállapítások: a tevékenység bővülésével, a munkatársak számának növekedésével elengedhetetlen a megfelelő infrastruktúra kiépítése, ellenkező esetben állandósulnak az iménti interjúrészlet által leírt problémák. A működésbeli és infrastrukturális bővüléshez azonban elengedhetetlen az anyagi források mobilizálása, ami a legtöbb migráns szervezet számára komoly kihívást jelent.

9. táblázat: A migráns szervezetek által használt átlagos irodaméret alakulása

	Átlagos irodaméret (m2)	N
Összes szervezet	58	74
Származási régió		
Közel-keleti	73	23
Kelet-ázsiai	93	20
Afrikai	15	11
Európai	29	11
Latin-amerikai	5	5
Muszlim	106	2
Dél-ázsiai	0	1
Nemzetközi	13	1
A szervezet életkora		
0-4 éves	43	28
5-10 éves	73	19
11 éves, vagy idősebb	62	27
A szervezet aktivitása		
Kevésbé aktív	16	23
Aktív	39	27
Nagyon aktív	124	23
A szervezet munkatársai		
Van fizetett alkalmazott	124	23
Nincs fizetett alkalmazott	28	51
Dolgozik önkéntes	134	64
Nem dolgozik önkéntes	46	10

A KSH adatai szerint a hazai civil szektor a bevételek terén folyamatos ámde mérsékelt növekedést mutat, 2010-ben a szektor teljes bevétele 1 202 milliárd forint volt, ami szervezetenként átlagosan 18,5 millió forint bevételt jelentett. A szervezetek 43 százaléka ugyanakkor évente kevesebb, mint 500 ezer forintból gazdálkodott. A civil szervezeti bevételek 43 százaléka származott állami vagy önkormányzati forrásból. (KSH 2011)

A migráns szervezeteket vizsgálva a hazai civil szektor átlagánál kisebb bevételek látszanak. 49 szervezet tudott konkrét számot mondani az előző éves bevételeiről kérdezve, további 18 szervezet pedig a bevétel hozzávetőleges nagyságrendjét mondta meg. Mindössze hét olyan szervezet volt, aminek képviselője nem tudta, vagy nem akarta megmondani a szervezet előző évi bevételének összegét. A pontos összeget mondó szervezetek válaszai alapján a vizsgált migráns szervezetek átlagos bevétele 5,9 millió forint évente. Ez jócskán elmarad a hazai civil szektor átlagától. Az 500 ezer forintnál kevesebből gazdálkodó szervezetek aránya pontosan megfelel a magyarországi átlagnak: 21 ilyen szervezet (43 százalék) volt. Sok szervezet számára az anyagi lehetőségek komoly korlátot jelentenek:

Hát ez nagyon kevés pénz. Ez is határozza meg a tevékenységünket, és korlátozza a tevékenységüket, mivel, hogy kevés a pénz, nem tudunk nagyon mozogni, csak előadásokat csinálunk, és ez kevés. Kávé, tea, aprósütemény, víz, és a helyiség. Számítógép van, projektorunk van, szoktam adni. Most a jelenlegi helyzet megy, mennek a dolgok, de nagyobb tevékenység, hogy utazunk másik városba, csinálunk ott valami előadásokat, ezeknek az útiköltsége, a benzin nagyon drága, az ottani helynek a bérleti díja szintén sok. (M02)

A 10. táblázat szemlélteti a szervezetek éves bevétel nagyság szerinti megoszlását. A szervezetek kb harmada gazdálkodik egymillió forintnál nagyobb összeggel, 9 szervezet (14 százalék) 10 milliónál többel.

10. táblázat: A migráns szervezetek éves bevétel nagyság szerinti megoszlása (N=67)

Éves bevétel nagysága	Szervezetek száma	Százalék
100 000 Ft, vagy kevesebb	11	16
100 001 Ft és 500 000 Ft között	18	27
500 001 Ft és 1 000 000 Ft között	12	18
1 000 001 Ft és 5 000 000 Ft között	11	16
5 000 001 Ft és 10 000 000 Ft között	6	9
10 000 001 Ft és 20 000 000 Ft között	2	3
20 000 001 Ft és 50 000 000 Ft között	4	6
50 000 001 Ft és 100 000 000 Ft között	2	3
100 000 000 Ft-nál több	1	2

A szervezetek bevételét jellemzően tagdíjak, adományok, vállalati vagy nagykövetségi támogatások jelentik, nagyon alacsony a pályázati források aránya. Állami vagy önkormányzati bevételek szinte egyáltalán nincsenek, ebben jelentős eltérés mutatkozik a hazai civil szektortól, ahol ezek a bevételek jelentős arányban vannak jelen. Önkormányzati támogatást öt szervezet kapott (70 és 500 ezer forint közötti összegben), állami támogatásban mindössze két szervezet részesült (400 és 800 ezer forint összegben), az NCA-tól négyen nyertek támogatást. Jelentősebb az EU támogatások összege, azonban csupán két szervezetnek volt ilyen bevétele (3,5 és 4 millió forint). A fő bevételi forrást a magánadományok és a tagdíjak jelentik. Az előbbiben 21 szervezet részesült 30 ezer és 45 millió forint közötti értékben, az utóbbiból 16-an részesültek, 10 ezer és 2,5 millió forint értékben. Kisebb arányban, de jelentős bevételek keletkeztek vállalati szponzorációból, az anyaországok által nyújtott támogatásokból, jótékonyági események és árusítások bevételeiből.

A kezdetekben nem volt probléma a saját pénzünkkel finanszírozni az eseményeket, aztán ahogy terjedt az egyesület híre egyre több támogatónk lett. Cégek, magánszemélyek egyaránt. Így nem szorultunk állami támogatásra. (M08)

A fenti bevételi struktúra az állami és önkormányzati forrásoktól való függetlenségre és a közösségi erőforrások jelentős mobilizációjára enged következtetni. A migráns szervezetek helyzetértékelése azonban nem ennyire egyértelműen pozitív. Az állami – különösen a pályázati – források hiánya a szervezetek egy részénél tudatos, költséghatékonysági szempontokon alapuló döntés eredménye:

„Hát mostanában egyébként, mondom, hogy nem nagyon pályáztunk, de régebben, amikor alakult az egyesület, akkor utána nagyon sok helyre adtunk be egyébként különböző programokra, és nem nagyon kaptunk támogatást. És aztán igazából így pont emiatt nem is nagyon csináltuk, mert én úgy éreztem, hogy értelmetlen annyi időt, meg energiát beleölni, és akkor ráadásul ugye egy csomószor az volt, hogy saját forrás, meg utófinanszírozás, meg mindenféle, és akkor én inkább úgy gondoltam, hogy akkor megpróbálunk máshonnan előteremteni pénzt, megoldani úgy a dolgokat, amiket lehet, pénz nélkül. És gyakorlatilag azért majdnem mindent, amit mások pályázati pénzből csinálnak, azokat mi meg úgy csináltuk, hogy nem kaptunk pályázati pénzt, hanem más úton, tehát, mondjuk eljártunk fellépni, csináltunk afrikai műsorokat, abból, mondjuk volt bevétel, azt fordítottuk vissza, tehát ilyen dolgok. Meg hát az, hogy tényleg mindent így gyakorlatilag önkéntesekkel, meg a reklámozást is például a rendezvényeken úgy szoktuk megoldani, hogy nem költünk a reklámra, maximum azt, hogy valamennyi plakátot nyomtatunk. De egyéb módokon, tehát sajtóanyagokat küldünk szét, meg így az egyéb kapcsolatokkal, ilyen web2-es felületeken, hírlevélben, tehát ilyen módon reklámozunk, és igazából ugyanannyian tudnak róla, meg ugyanannyian eljönnek, ez, mondjuk ennyiben egy ilyen jó tapasztalat.” (M03)

Más esetekben viszont a pályázati forrásokhoz való hozzáférés nehézsége, az állami támogatás hiánya negatívumként jelenik meg. A szervezeti vezetők egy része ennek ellenére úgy gondolkozik, hogy az ország gazdasági helyzete, a szűkös erőforrások miatt a pénz jobb helyre kerül, ha a „klasszikus” szociális és karitatív tevékenységre fordítják:

„Még nem tudjuk a lehetőséget, illetve én nem tudok lehetőséget, nem néztem utána. Voltak pályázatok, de nem néztem utána, az az igazság. Lehetséges, hogy kevésbé tudunk nyerni egy ilyen pályázaton. A másik dolog, hogy jó lenne, de

vannak fontosabb dolgok Magyarországon, hogy inkább a pénz menjen oda, ahova kéne: óvodáknak, kórházaknak, szegény embereknek, a helyzetüknek a javítása, mindenféle. Így is élünk, így is csináljuk a tevékenységünk, de hogy jó lenne, de vannak fontosabb dolgok Magyarországon, inkább menjen oda a pénz: kórház, orvosok, oktatás, óvoda, mindenféle szegény embereknek segítése. Inkább oda menjen.” (M02)

A forráshiány különösen a szolgáltatásokat nyújtó vagy karitatív tevékenységet végző szervezetek esetében jelent komoly működési korlátot. Nehéz megtenni az a minőségi ugrást ami a pályázati források bevonásához szükséges: a szervezeti tevékenységek formalizálása előfeltétele a pályázatokhoz való hozzáférésnek, ugyanakkor a formálissá válás sokszor éppen a pályázati forrásokból valósulhatna meg. Egyik szakértő interjúalanyunk jól érzékelteti ezt a helyzetet:

„Hát szerintem egy idő után így nem tudnak bizonyos számú embernél többet magukhoz vonzani, tehát megáll egy idő után a fejlődés, hogyha nem vállalják be azt, hogy szerveződjünk és béreljünk irodát, és vegyünk föl egy titkárnőt, meg csináljunk egy honlapot. Tehát hogyha ezt így nem vállalják be, akkor amennyi emberrel személyesen tudják tartani a kapcsolatot, annyival. Persze tudják, de nem tudnak, mondjuk akár Budapest határain túl sem segítséget nyújtani, mert, mondjuk nincs utazási költségvetésük, tehát mondjuk, lehet, hogy itt Budapesten segítenek azoknak, akik hozzájuk fordulnak, de, mondjuk biztos, hogy nem fognak tudni leutazni Békéscsabára, hogy ott segítsenek egy emberen, mert tízezer forint oda-vissza a vonatjegy, és annyijuk már nincs. Tehát hogyha nem szerveződnék, nem gyűjtenek pénzt a saját működésükre, vagy nem pályáznak, akkor így véges az, amit ők így el tudnak érni.” (SZ04)

Zárszó helyett – következtetések és ajánlások az integrációs politikával foglalkozók számára

A migráció területén tevékenykedő hazai civil és kormányzati szereplők diskurzusában rendre felmerül a migráns önszerveződések mobilizálásának, megerősítésének a kérdése, illetve a migráns szervezetek döntéshozatali, döntés-előkészítő folyamatokba, valamint a szakpolitikai vitákba való bevonásának a szükségessége. A SOLID alapok pályázati kedvezményezettjei között a legutóbbi időkhöz nem jelent meg migráns szervezet, a korai évek emlékeztető EMA finanszírozási kudarcra halványuló emlék csupán. A szakmai egyeztető fórumok (EMH konferenciák, Integrációs Szakértői Munkacsoport) résztvevői közül is rendre hiányoznak a migráns szervezetek képviselői. E szervezetek periférikusnak tűnő szerepét a szakpolitikai szereplők érdektelenséggel, kapacitásproblémákkal, a legitimitási bázis korlátozott voltával magyarázzák. A „Migráns szervezetek Magyarországon” kutatás tapasztalatai számos új elemmel gazdagítják ezt a képet, és az eddigi vélekedések radikális felülvizsgálatára ösztönöznek.

Lényegesen több működő migráns szervezet van Magyarországon, mint azt a bevándorlás-politika szereplői korábban gondolták, a szervezetek többsége azonban nem igyekszik bevándorlással foglalkozó szervezetként definiálni magát. A migráns szervezetek többsége küldetését, működésmódját tekintve csak korlátozottan kompatibilis azzal a működési kultúrával, ami az elmúlt közel egy évtizedben a migráció és migráns-integráció területén tevékenykedő állami, nemzetközi és civil szervezetek sajátja. Az elsődlegesen projekt-alapú, pályázati finanszírozású, társadalmi kohéziót és integrációt segítő szolgáltató és kommunikációs tevékenységeket végző szervezetekkel kapcsolatos elvárásoknak csak kevés migráns szervezet tud megfelelni. A szervezetek többsége ugyanakkor nem a szociális, hanem a kulturális és a gazdasági szektorba integrálódott, ott fejt ki rendszeres vagy alkalmi tevékenységét.

A migráns szervezetekkel való horizontális és vertikális kapcsolatfelvétel stratégiai repertoárja ugyancsak korlátozott és ezáltal korlátozó: az állami, önkormányzati hivatalok általában kliensként vagy kedvezményezettként, a civil szervezetek pedig projektmegvalósító partnerként, vagy szintén kliensként, esetleg riválisként

tekintenek ezekre a szervezetekre. Jól példázzák ezt a helyzetet az egyik szervezeti vezető szavai:

„(...) de igazából csak akkor lenne ez hatékonyan megvalósítható, ha nemcsak ugye ez így mondván lenne, hogy az afrikaiakért van, mondjuk, vagy az ő integrálásukért ez a projekt, hanem, hogy velük közösen. Mert ugye itt kezdődik, hogy az nem integráció, amikor csinálsz valamit, és csak így alanyként akarod bevonni az embereket, miközben egy csomóan vannak, akik nagyon jól tudják, hogy így mire van szükség, meg hogy lehetne, de nem akarod őket a munkába bevonni, hanem csak így az egész alanyként. Tehát hogy szerintem ez egy elég nagy probléma. Nyilván egy gondolkodásmódbeli váltás is kellene, meg hát mondom, szerintem tényleg ez, hogy nagyon sokszor az van, hogy van egy pályázati kiírás, amire kitalálnak valamit, hogy akkor ezt csináljuk meg, mert ebből lehet pénzt kapni, de nem akarják bevonni magába a munkába meg a megvalósításba az érintetteket, hanem csak így alanyként, hogy nyilván, ugye akkor meg is lehet mutatni, hogy megvalósult a projekt. Ez egyébként, úgy tudom, csak Magyarországon van így, mert azért Európa-szerte ez egy probléma, de egyre kevésbé azért Skandináviában, Nyugat-Európában azért egyre inkább az a gyakorlat, hogy ugye velük együtt és nem nekik csinálnak programokat, és hát az sokkal hatékonyabb.” (M03)

A migráns szervezetek reprezentatív funkciójának fontossága valószínűleg túlértékelt. Sok esetben hallani, hogy a partneri együttműködés, a kedvezményezett státus, a konzultatív testületi tagság feltétele, hogy a szervezet reprezentatív legyen, azaz képviselje a nevében szereplő, vagy a vele vélt vagy tényleges kapcsolatban álló etnikai csoportot. Ez az elvárás a többségi intézményrendszer képviselői részéről mindenképp túlzott: a szóban forgó szervezetek tevékenysége, kompetenciája és működésük releváns volta kellene, hogy meghatározza bevonásukat. A reprezentativitás és legitimitás ráadásul dinamikusán változik: a vertikális kapcsolati háló és az áthidaló jellegű horizontális kapcsolatok sűrűsödése erősíti a szervezeteket.

A migráns szervezetek működésmódja és finanszírozási struktúrája lényegesen eltér a bevándorlás területén tevékenykedő nem migráns civil szervezetekétől. Gondos elemzés szükséges ahhoz, hogy megállapítsuk milyen mértékben jelent ez hátrányt

és milyen mértékben kell erőforrásként tekinteni a közösségi alapú tevékenységszervezésre és finanszírozásra. A szervezetek képessé tétele a nagyobb pályázatok fogadására fontos, de korántsem biztos, hogy elsődleges cél. Ebben a dimenzióban is a kapcsolatrendszerek kialakítása és erősítése az elsődleges feladat, a partneri együttműködések és támogatások rendszerét a ténylegesen felmerülő szükségletek és lehetőségek mentén kell kiépíteni.

A kutatás eredményei azt igazolják, hogy a Magyarországon működő migráns szervezetek a hazai civil társadalom integráns részét képezik, tevékenységükkel sokkal inkább a többségi kulturális, oktatási és szociális rendszerekbe integrálódnak, mint a speciális bevándorlási intézményrendszerbe. A migráns szervezetek már most is komoly erőforrást jelentenek, tevékenységük mind a szűkebb etnikai közösségek, mind a tágabb magyar társadalom szintjén jelentős hozzáadott értékkel bír. Fontos lenne, ha ezt felismerve a bevándorlók integrációját segíteni hivatott programok, projektek szakmai és a szélesebb nyilvánosságnak szánt rendezvények minél nagyobb láthatóságot biztosítanának ezeknek a szervezeteknek. Fontos lenne, ha elérhetővé válnának olyan tapasztalatátadási módszertani fejlesztési lehetőségek, amelyekkel élni tudnának azok a migráns szervezetek, amelyek a jelenlegi működésüket javítani szeretnék. Fontos lenne ha a szimbolikus politikai térben és kommunikációban megjelenne e szervezetek munkájának elismerése mind a központi kormányzat, mind pedig a helyi önkormányzatok szintjén. Az esetek többségében ez nem finanszírozási, hanem stratégiai kérdés.

A meglévő migráns szervezetek támogatása elsősorban nem pályázati források megnyitásával illetve célzott anyagi támogatással valósítható meg sikeresen, hanem kompetenciafejlesztéssel, kapacitásbővítéssel. Az integrációs politika „erős” szereplői (kormányzati, önkormányzati és civil szervezetek) számára adott a lehetőség, hogy bekapcsolják a migráns szervezeteket a jelenlegi struktúrákba, de nem a maguk képére formálva őket, hanem meghagyva, tiszteletben tartva és lehetőség szerint támogatva az eltérő szervezeti kultúrákat, működésmódokat a célok és eszközök általuk megszokottól eltérő voltát. A migráns szervezetek jelenléte, hatékony működése a bevándorlók integrációjának elsősorban nem eszköze, hanem indikátora. A migráns közösségek civil szervezeteken keresztüli

részvétele az ország gazdasági, kulturális és szociális életében szimbolikus és konkrét tartalmán keresztül jelentősen erősíti a társadalmi kohéziót, amire nagy szükség van napjainkban.

A vallásközi párbeszédet és tudományos konferenciákat szervező török szervezet, a kelet-magyarországi árvaházakat támogató vietnami és orosz vállalkozói körök, a hazai kisebbségi önkormányzati rendszerbe életet vivő örmények, a szegénygondozással foglalkozó muszlimok, az alternatív gyógyászatot népszerűsítő kínaiak, a kulturális rendezvényeket szervező kurd, afrikai vagy latin-amerikai szervezetek nélkül Magyarország rosszabb hely lenne. Az ezért tevékenykedők célzott segítése, erőfeszítéseik állami vagy önkormányzati szintű elismerése alapvető feladata az integrációs politikának.

Irodalom

Bognár Katalin (2010): *Kapcsolatok és erőforrások, bevándorlók és befogadók*. In: Örkény Antal – Székelyi Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország – bevándorlók társadalmi integrációja*. ELTE Eötvös Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest. 189-222. old.

Fennema, Meindert (2004): *The concept and measurement of ethnic community*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 30, No. 3. 429-447. old.

Giugni, Marco – Morales, Laura (szerk.) (2011): *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe: Making Multicultural Democracy Work*. Palgrave, Houndmills.

Hárs Ágnes (2010): *Migráció harmadik országokból a statisztikai adatok tükrében*. In: Örkény Antal – Székelyi Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország – bevándorlók társadalmi integrációja*. ELTE Eötvös Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest. 15-48. old.

Huddleston, Thomas - Tjiden, Jasper Dag - Callier, Louise (2012): *Immigrant Citizens Survey – How immigrants experience integration in 15 European cities*. King Baudouin Foundation – Migration Policy Group, Brussels.

Kováts András (2010): *Migráns szervezetek tevékenysége és kapcsolatrendszere Budapesten*. In: Örkény Antal – Székelyi Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország – bevándorlók társadalmi integrációja*. ELTE Eötvös Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest. 223-250. old.

Kőszeghy Lea (2009): *Külföldiek magyarországi városokban*. In: Kováts András (szerk.): *Bevándorlók Magyarországon – Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete és az ICCR Budapest Alapítvány által végzett kutatás zárótanulmányai*. MTAKI-ICCR, Budapest. 55-80. old.

Központi Statisztikai Hivatal (2011): *A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői 2010-ben*. Statisztikai tükör, V. évf. 90. szám.

Örkény Antal - Székelyi Mária (2010): *Hat migráns csoport összehasonlító elemzése*. In: Örkény Antal – Székelyi Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország – bevándorlók társadalmi integrációja*. ELTE Eötvös Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest. 49-96. old.

Örkény Antal - Székelyi Mária (2010): *A bizalom szerepe a bevándorlók sikeres társadalmi integrációjában*. In: Örkény Antal – Székelyi Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország – bevándorlók társadalmi integrációja*. ELTE Eötvös Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest. 123-168. old.

Putnam, Robert D. (1993): *What Makes Democracy Work?* *National Civic Review*, 82(2), 101-108. old.

Putnam, Robert D. (2000): *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York, Simon and Schuster.

Schrover, Marlou - Vermeulen, Floris (2005): *Immigrant Organisations*. *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 31, No. 5. 823-832. old.